

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра дошкільної і початкової освіти

Школьна Олена Валеріївна

**РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ**

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ О.С.Білер,
кандидат педагогічних наук,
ст.викладач кафедри дошкільної і
початкової освіти
«_____» _____ 2021 року

Виконавець

_____ О.В. Школьна
«_____» _____ 2021 року

Суми – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ.....	7
1.1. Дефінітивна характеристика поняттєвого апарату дослідження.....	7
1.2. Сучасний стан розвитку словникового запасу учнів початкової школи.....	14
1.3. Особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ.....	18
1.4. Теоретичні засади моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.....	26
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ.....	36
2.1. Методика організації наукового дослідження.....	36
2.2. Упровадження моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.....	42
2.3. Порівняльний аналіз результатів дослідження.....	47
Висновки до розділу 2.....	54
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Необхідність реформування системи освіти в Україні, освоєння новітніх пізнавальних методів і технологій обумовлюють перебудову шкільної освіти, що і було розпочато із втілення концепції Нової української школи. Висока якість навчання, активність учнів в освітньому процесі, залучення останніх у системно-діяльнісний підхід, підвищення успішності школярів слугують підвалинами НУШ. Основна її ціль— виховати інноваторів та громадян, що вмітимуть ухвалювати самостійні, відповідальні рішення та дотримуватимуться прав людини.

Концепція НУШ передбачає формування інноваційного ядра знань, на яке буде накладатися креативність, самонавчання, ініціативність, аналітичне і критичне мислення, а також уміння цими знаннями користуватися. Із цією метою у НУШ запроваджено новітню педагогічну систему, що використовує діяльнісний підхід, предметно-ігрове середовище, моделі реального світу для розвитку і навчання дитини – Lego-систему .

Застосування Lego-технології ставали предметом розгляду у працях низки українських і зарубіжних науковців. Так, актуальні аспекти означеної проблематики досліджували Е. Фрідман, П. Якушкін, Т. Пеккер, О. Міхеєва, Н. Лавкіна, Л. Комарова, Ю. Катющева, О. Єфімова, Т. Варяхова, С. Колесникова, Т. Лусс, П. Якін та інші.

У свою чергу питаннями дослідження проблеми словникового запасу учнів молодшого шкільного віку займалися також чимало вчених. Так, дослідницькі засади словникової роботи знаходимо у працях таких методистів минулого, як Ф. Буслаєва, К. Бархіна, М. Срезневського, М. Рибнікової, К. Ушинського та інших. Істотної ваги проблемі збагачення словника учнів надавали В. Сухомлинський та М. Стельмахович. Крім того зазначені питання у психологічному аспекті розглядали (П. Гальперін, Л. Виготський, М. Жинків, І. Синиця); у лінгвістичному ключі (В. Горпинич, Л. Булаховський, І. Ковалик, М.

Плющ). Проте попередні дослідження вищезгаданих науковців не надають цілісного уявлення про особливості реалізації Lego-технології під час розширення запасу слів в учнів початкової школи. Пошук можливих шляхів вирішення зазначеної проблеми зумовив вибір теми магістерської роботи: *«Розвиток словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології»*.

Мета дослідження - розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання дослідження*:

1. Здійснити дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження;
2. Виявити сучасний стан розвитку словникового запасу учнів початкової школи;
3. З'ясувати особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ;
4. Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Об'єктом дослідження є розвиток словникового запасу учнів початкової школи.

Предметом дослідження- модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми, проектування результатів і процесів їх досягнення на різних етапах пошукової роботи; *емпіричні* – методи збору інформації: бесіди, анкетування, спостереження, вивчення педагогічної документації, педагогічний експеримент для перевірки ефективності

впровадження розробленої моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології; *статистичні* – ранжування, математична і статистична обробка отриманих упродовж дослідження результатів педагогічного експерименту.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають в тому, що *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології; *уточнено* можливості застосування інноваційних Lego-технології як методу розвитку словникового запасу у учнів початкової школи; *подальшого розвитку набули* положення щодо розвитку мовлення учнів початкових класів.

Практичне значення одержаних результатів наукового дослідження полягає в тому, що його положення та визначенні теоретико-методичні основи розвитку словникового запасу учнів засобами Lego-технології можуть використовувати вчителі початкових класів в освітньому процесі ЗЗСО, студентами педагогічних вузів, які навчаються за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Апробація результатів дослідження та публікації. Основні положення та результати магістерської роботи були обговорені на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців «Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи» (28 квітня 2021 року, м. Суми) та висвітлені в публікаціях:

1. Школьна О. Особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ у *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи* матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 252-256 с.
2. Школьна О. Особливості розвитку словникового запасу учнів початкової школи *Актуальні питання дошкільної і початкової освіти* –

2021: збірник статей молодих науковців. Суми: ФОП Цьома С.П. 2021. С. 85-90.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел (57), додатків та містить 5 рисунків і 8 таблиць. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 76 сторінках. Основний текст дослідження викладено на 60 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ

1.1. Дефінітивна характеристика поняттєвого апарату дослідження

В умовах сьогодення наукова спільнота наполегливо шукає нові ефективні методи стимулювання мовленнєвих навичок учнів молодшої школи. Адже сучасне технологічне та комп'ютеризоване суспільство очікує від людини гнучкого мислення, розвиненої комунікабельності, компетентності. І саме школа повинна реагувати на нові соціальні запити, позаяк власне педагог керує освітнім процесом та надихає дітей на здобуття нових знань.

Через це останніми роками в освітньому процесі Нової української школи (НУШ) все частіше застосовуються LEGO-технології, що спрямовані на розвиток уяви, конструктивного мислення, бажання досліджувати, винаходити і експериментувати [1].

Це і обумовило тему нашого дослідження, де центром наукової розробки було обрано розвиток словникового запасу дітей молодшого шкільного віку засобами LEGO-технології, відповідно до чого у пропонованому підрозділі здійснимо дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження. Дефініціями у межах цієї наукової розвідки було визначено «мовлення», «розвиток мовлення», «словниковий запас», «діяльнісний підхід».

Варто зазначити, що вчитель повинен володіти здатністю створювати ситуації. Учні не повинні отримувати від учителя «готові» відповіді; освітній процес – це співтворчість учня і педагога [6].

Звернемо увагу, що елементи творчості властиві чи не кожному виду діяльності, зокрема й розвитку мовлення. Мова, вочевидь, відіграє важливу роль у процесі навчання та виховання особистості. Цінність мови у розвитку

молодшого покоління нерідко підкреслювали видатні мислителі та педагоги минулого [7, с. 151].

Як зазначає В. Бадер, мовна поведінка людини, яка є частиною її загальної поведінки, свідчить про рівень її розумового розвитку та про рівень виховання. Інакше кажучи, мова репрезентує людину в цілому [8, с. 25].

Позаяк нині в діяльності молодших школярів усе більше підтверджується ідея практичної спрямованості курсу української мови, це вимагає ефективної мовленнєвої діяльності учнів у освітньому процесі [43, с. 153].

За логікою дослідження розглянемо поняття «мовлення» та «розвиток мовлення». Перше являє собою специфічну форму пізнання людиною предметів та явищ дійсності, а також слугує засобом спілкування людей між собою. Варто додати, що мовлення виступає цінним елементом спілкування, обміну почуттями, думками між людьми, способом передачі та засвоєння інформації [9].

Мовленнєва творча діяльність розвивається ще у дошкільному віці в ході спілкування дітей із дорослими та однолітками, а також під час пізнання ними навколишнього світу. Така діяльність відбувається на рівні зв'язних висловлювань і є наступним етапом після словотворчості, на якому учень може оволодіти знаннями про мовлення й мову та творчо опановує останню [10].

Своєю чергою доречною є думка Г. Зажарської, яка під розвитком мовлення розуміє процес оволодіння учнем рідною мовою, вміння користуватися нею як методом пізнання довкілля, засвоєння досвіду, набутого людством [11, с. 50].

Поза тим зазначимо, що забезпечення мовленнєвого розвитку учнів означає їх навчання правильно висловлюватись в усній та писемній формах мовлення, дотримуючись при цьому нормативів української літературної мови [45, с. 53].

У цьому контексті доцільно навести думку Г. Зажарської, зазначає, що робота із розвитку мовлення учнів у початковій школі складається із таких напрямів:

1. уточнення, розширення та активізація словникового запасу школярів;
2. удосконалення звуковимови та підвищення мовної культури учнів;
3. здатність до викладення думок послідовно та логічно;
4. вміння вживати слова у правильному значенні, користуватися засобами вираження мови в залежності від мети висловлювання та ситуації;
5. вдосконалення граматичного ладу школярів;
6. засвоєння основних етичних правил спілкування;
7. оволодіння нормами літературного мовлення.

Означені напрямки роботи із розвитку мовлення утворюють базу для формування в учнів ще у початковій школі мовленнєвої компетентності [11, с. 51-52].

Суттєвим видається те, що складовою розвитку мовлення є робота над словом. Так, мовленнєвий розвиток включає у себе роботу над:

1. зв'язним мовленням;
2. реченнями і словосполученнями;
3. окремими словами [48, с. 52].

Тому у межах дослідження звернемо увагу на поняття «словесна творчість». За О. Алехнович - це організоване за правилами граматики, логіки й композиції мовлення, що має конкретну тему, виконує комунікативну функцію, наділене певною завершеністю та самостійністю, може бути розчленованим на більш чи менш значимі структурні елементи [44].

Таким чином, щоб розвинути та вдосконалити мовлення учнів потрібна щоденна клопітка робота над словом і оволодінням основними мовними нормами. У цій діяльності основне місце посідає робота із розширення і збагачення словникового запасу учнів.

Тут слід роз'яснити, що словниковий запас – це набір слів, яким володіє людина у знайомій їй мові. Словниковий запас, як правило, розширюється з віком, і слугує як практичний і фундаментальний інструмент для спілкування та здобування знань [12, с. 11].

Словник поділяють на пасивний та активний. Під активним словником розуміють слова, якими особа користується з метою вираження власних думок, а також слова якими особа володіє і використовує їх у мовленні [50, с. 152]. При цьому багатство і культуру мови людини визначає кількість слів в її активному словнику.

Пасивний словник, своєю чергою, це слова, які особа розуміє, але не вживає повсякчас. Пасивний словник завжди більший ніж активний [46, с. 11].

Чим ширшим є словниковий запас учня, тим вищий рівень його загального розвитку, тим ґрунтовніші у нього знання. Адже в кожному слові закладено результати пізнавальної діяльності людини. Поряд із словами людина отримує знання про світ навколо, розвивається її мислення.

Практичне значення такої роботи полягає в тому, що учні усвідомлено підходять до розуміння цінності і сфери вживання слова, до потреби розширення словникового запасу і викорінення зі своєї мови нелітературних слів. На основі теоретичних знань вони освоюють навички добору до вживання в кожному конкретному випадку найточніших і найвиразніших слів і виразів [13, с. 16].

Аби істотно збільшити ефективність розвитку словникового запасу молодших школярів та в цілому творчих мовленнєвих навичок у навчально-виховній роботі потрібно повсякчас використовувати творчі завдання [42].

Ось тут на допомогу учителю приходять новітні інноваційні технології, серед яких однією із головних слід визнати Lego-конструювання, яке поєднує у собі елементи експерименту та гри [5]. Саме уроки із Lego як навчання через гру вдосконалюють та урізноманітнюють процес навчання, роблять його здатним сформувати творчу особистість. Адже технологія Lego – це конструктор для створення різноманітних творчих ігор.

Слід зазначити, що для Lego наборів характерними є якість, міцність, безпека, естетичність. Ця методологія слугує привабливим матеріалом, який стимулює дитячу уяву та фантазію, формуючи її моторні навички [14, с. 4].

Навчання через гру із Lego дозволяє віднайти оптимальну методику викладання, на базі якої проводиться навчання у початковій школі. Така

методика – це правильний процес переходу з самого дитинства до шкільних років. Розглядуваний метод викладання і навчання поєднує у собі активну ігрову і творчу діяльність, що виконується самою дитиною із керуванням чи підтримуванням педагогом або дорослим цілей освітнього процесу [15, с. 18].

Як відомо, в учнів переважає так зване предметно-дієве мислення. Воно означає, що здобувач освіти здійснює вирішення тієї чи іншої задачі через маніпуляції із предметами і випробовування властивостей об'єктів. Так, учні молодших класів зазвичай порівнюють предмети, накладають їх один на одного або протиставляють їх; вони аналізують, розкладаючи на частини іграшку; синтезують, складаючи із паличок чи кубиків «будинок»; узагальнюють і класифікують, розкладаючи за кольорами тощо. Молодші школярі не ставлять перед собою конкретних цілей – вони мислять діючи [54, с. 7].

Саме тому обов'язковим компонентом доктрини освіти у ранньому віці у багатьох країнах світу (наприклад, Канада, Данія, Австралія, Шотландія, Швеція, Нова Зеландія та інші) є діяльнісний підхід у викладанні та ігрове навчання [19, с. 18].

У цьому зв'язку видається доречним навести визначення поняття «діяльнісний підхід» або тотожне «навчання через гру» [2]. Отже, це методика навчання, у якій ініційована дитиною ігрова діяльність поєднується із фосилізацією педагога, для сприяння розвитку тих або інших результатів навчання. Серед різноманіття такого виду навчання можна виділити:

- рольову гру;
- фізичну гру;
- контактну гру;
- добровільну гру;
- конструктивну гру;
- гру з використанням цифрових технологій;
- колаборативну гру та невимушену гру [18, с. 66].

Завдяки з вище наведеного навчанню через гру дитина може розвиватися всебічно. У цьому зв'язку можна виокремити кілька основних сфер розвитку учнів через використання діяльнісного підходу під час навчання:

1. креативність – висловлення особистих творчих ідей та втілення їх у життя, а також експериментальна перевірка можливості утілення останніх;
2. когнітивний розвиток – розвиток пам'яті дитини, її уваги та сприйняття, а також уяви, логічного мислення, формування понять, вирішення завдань;
3. соціальне зростання – уміння працювати у команді, здатність комікувати, домовлятися, співчувати, дослухатися до інших;
4. емоційний розвиток – здатність контролювати власні емоції, розвивати особисту впевненість, відчувати власні сили, а також ставити і досягати цілі тощо;
5. фізичне зростання – рухова активність, формування фізичних якостей, здоровий спосіб життя [17, с. 9].

Виокремлюють низку характеристик, що притаманні діяльнісному підходу і навчанню через гру: радісна; активна; мотивуюча; значуща; соціальна [20, с. 21].

Відповідно до наведених характеристик можемо визначити спектр наскрізних умінь учнів, що пов'язані з ігровим та діяльнісним підходом у навчанні визначається фондом «LEGO Foundation». Ними є емоційні, когнітивні, фізичні, креативні уміння, соціальні навички.

Розглянемо кожний з них детальніше:

1. Емоційні уміння – здатність управляти, розуміти і виражати власні емоції, які визначаються самоусвідомленням та умінням контролювати імпульси, а також залишатися упевненим та вмотивованим в конфліктних ситуаціях;
2. Когнітивні уміння передбачають гнучке мислення, здатність до розв'язання проблем та концентрації. Означені якості розвиваються через

розробку ефективних стратегій для пошуку можливих рішень, розв'язання складних завдань;

3. Фізичні уміння характеризуються фізичною активністю, пізнанням руху і простору через розвиток просторової орієнтації, тренування сенсорно-рухових умінь і підтримку фізичного здоров'я;

4. Соціальні навички, тобто здатність спілкуватись, співпрацювати і приймати точку зору інших. Ці якості розвиваються тоді, коли учні обмінюються ідеями та думками, визнають та обговорюють правила та вчаться співчувати іншим;

5. Креативні вміння передбачають генерування нових ідей, презентацію їх іншим та здатність втілювати ці ідеї у життя за посередництвом нових рішень і нестандартних асоціацій [15, с. 20-21].

Важливо підкреслити, що процес навчання через ігрову технологію LEGO відповідає характеристикам діяльнісного підходу, позаяк здатність до ціннісного навчання створюється в тому випадку, коли досвід дітей, який вони освоюються вдома, поєднується із знаннями, отриманими в школі. Коли поняття та ідеї засвоюються через різноманітні навчальні ситуації та відмінні види діяльності, нова інформація стає важливішою та доцільнішою для дитини. А це, своєю чергою, зумовлює краще сприйняття отриманих знань та приводить до підвищеної стійкості передбачуваних результатів навчання.

Взаємодія соціального характеру, яка відбувається під час активного навчання, передбачає групову роботу та взаємно збагачуюче спілкування з ровесниками. Важливим компонентом сприятливої соціальної взаємодії є активне навчання із застосуванням власного досвіду та знань учнів, які формують позитивну спів дію між учнями та вчителем.

Активне залучення і зацікавлення учнів через свободу вибору способів навчання.

Навчання учнів через спроби і невдачі, коли потрібно розпочинати знову і знову, тим самим досліджуючи нові поняття та втілюючи нові ідеї.

Середовище активного навчання нерідко описується в літературі як веселе, позитивне й радісне, як таке, що формує емпатичні відносини між учителями й учнями, та між однолітками [47, с. 26].

Отже, проаналізувавши науково-педагогічну літературу, ми виявили низку позицій розвитку до трактування базових понять, відповідно до яких словниковий запас учнів було визначено як теоретичну основу нашого дослідження. Наступним етапом вважаємо за доцільне проаналізувати сучасний етап роботи над понятійним апаратом дозволить детально прослідкувати й ґрунтовно описати модель розширення і збагачення словника учнів початкової школи за допомогою технології Lego.

1.2 Сучасний стан розвитку словникового запасу учнів початкової школи

У межах освітнього процесу на уроках рідної мови особливе значення відводиться словниковій роботі, що виступає важливою складовою навчальної програми [32].

Тому вважаємо за доцільне розглянути сучасний стан розвитку аналізуючи працю І. Сойка, у межах усього дослідження ми визначили чотири напрями методики словникової роботи:

- 1) збагачення запасу слів школярів новими словами та розширення останнього за посередництвом нових значень вже відомих лексем. Тут слід роз'яснити, що під збагаченням активного словникового запасу потрібно розуміти засвоєння нових раніше невживаних та невідомих у мовленні слів, а також нового значення тих слів, що уже були у вжитку [3, с. 152];

- 2) уточнення запасу слів, яке має на меті, по-перше, пояснення значення слів – паронімів, слів – синонімів, та слів – антонімів; по-друге, засвоєння лексичної сполучуваності і багатозначності слів та слів – омонімів;

3) переведення слів із пасивного лексичного запасу в активний чи, іншими словами, активізація словника учнів;

4) витіснення із уживання не літературних слів, переведення їх у пасив [33, с. 154].

Слід зазначити, що словниковий запас – це сукупність слів, якими володіє особа у знайомій їй мові. Словниковий запас, зазвичай, розширюється з віком і слугує практичним та фундаментальним інструментом для спілкування та здобуття знань [35, с. 11].

Словник поділяють на пасивний та активний. Під активним словником розуміють слова, якими особа користується з метою вираження власних думок, а також слова якими особа володіє і використовує їх у мовленні [53, с. 152]. При цьому багатство і культуру мови особистості визначає кількість слів в її активному словнику. Пасивний словник, своєю чергою, це слова, що особа розуміє, але не вживає повсякчас. Пасивний словник завжди більший ніж активний [35, с. 11].

Чим ширшим є словниковий запас учня початкових класів, тим вищий рівень його загального розвитку, тим ґрунтовніші у нього знання. Адже в кожному слові закладено результати пізнавальної діяльності особистості. Поряд із словами співрозмовник отримує знання про світ навколо, відбувається розвиток її мислення.

Доречним, відповіддю до вищезазначеного С. Луція, ми погоджуємося з думкою, що словникова робота учнів початкових класів слугує методом активізації, збагачення, розвитку і уточнення їхнього активного словникового запасу школярів. Система словникової роботи спрямована на формування в учнів початкових класів навичок обирати із словникового запасу для вираження думки найбільш влучні, правильні і точні слова [35, с. 485].

Аналізуючи працю лінгвіста А. Гвоздьов ми дійшли висновку, що автор досліджуючи специфіку учнів початкової школи отримують в мові досконале знаряддя для спілкування і мислення. Провідні науковці доводять, що обсяг пасивного словника дитини шести років складає 3000-4000 слів.

Так, наприклад, Л. Іщенко вказує, що активний словник дитини збільшується поступово: в 3 роки він складає 1000 слів; в 4 роки – 1540; у 4,5 роки – 1870; у 5 років – 2072; у 5,5 років – 2289; у 6 років – 2589, у 7 років – 3500-4000 слів [35, с. 63].

Запас слів учнів початкових класів характеризується вираженою обмеженістю, що пояснюється кількома причинами. Серед них:

- обмежене коло уявлень і знань учня початкової школи про природу та суспільне життя;
- відсутність точних уявлень і понять за словами, що здебільшого вживають учні цього віку;
- не систематизованість і не упорядкованість словникового запасу;
- учні не бачать відмінності чи подібності між багатьма близькими, проте не тотожними словами, якими користуються;
- однобічна розвиненість словника учня – більше конкретних та загальновживаних слів;
- емоційна безбарвність та невиразність мовлення, повторення тих самих слів тощо [36, с. 171].

Утім така ситуація має позитивну тенденцію. Адже за період навчання в початкових класах пасивний словник школярів збільшується удвічі або й втричі. Як зазначає Н. Шелест, учень на уроках української мови має поповнювати свій словник 4-6 словами кожного дня [34].

Слід зазначити, що разом із кількісними змінами, словник учнів початкових класів характеризується і змінами якісними. Зокрема, такі зміни стосуються розуміння явищ багатозначності слів, антонімії, синонімії, уточнення значення слів, засвоєння різних смислових відтінків останніх, використання фразеологізмів тощо.

Навчання в початковій школі формує сприятливі умови для розвитку словника рідної мови у писемному та усному мовленні школярів. У цілому змінюється відношення учнів до слова, збільшується увага до тонких деталей

семантики, сфери вживання та звукової оболонки. В учнів формується лексичне відчуття та смак до виразного і точного слова [39, с. 171].

Для педагога, вочевидь, важливими є експериментальні відомості, що підкреслюють здатність учнів початкової школи встановлювати смислові зв'язки між словами, і здійснені на ґрунті їх аналізу висновки щодо необхідності організації роботи із метою збагачення запасу словесних асоціацій. Наприклад, дослідниця Г. Сніткіна у своїх розробках виявила основні напрями асоціювання слів в учнів початкових класів. Так, найбільш поширеними видами асоціацій, що утворюються в них, є:

1. Синтагматичний (коли учень чує певне слово, напр., ручка, вона називає інші, зв'язані граматично із словом-стимулом, слова, що можуть використовуватись при побудові тексту);
2. Парадигматичний (у відповідь на слово-стимул, напр. школа, учень називає слова, що належать до тієї самої частини мови: педагог, клас, урок, перерва);
3. Словотворчий (почувши слово, напр., книга, першокласник називає низку слів, що перебувають із даним словом у словотвірних зв'язках: книжковий, книжка, книжечка);
4. Смисловий (школяр усвідомлює зв'язок між явищами, які називаються певними словами, і тому на слово стимул зима називає низку слів: сніг, ковзани, валянки, кататися) [37, с. 71].

Окрім того звернемо увагу на наукові дані щодо співвідношення слів різних лексико-граматичних категорій у словниковому запасі учнів початкових класів, що навчаються в початковій школі.

Зазначимо передусім, що в учнівському словнику є слова всіх граматичних категорій, утім домінують іменники і дієслова. Це можна пояснити конкретністю мислення школярів, його зв'язком з фактами, явищами і діями, що відбуваються в навколишньому світі. Наприклад, якщо дієслів та іменників в мовленні орієнтовно порівну (близько 42%), то прикметники складають тільки 3-4% словника учнів, що навчаються у початкових класах. Водночас серед іменників

найбільш часто зустрічаються слова із конкретним смислом (назви рослин, тварин, предметів, транспорту, явищ природи тощо). Натомість іменники абстрактного характеру складають тільки 1% від основної кількості слів цієї частини мови.

Слід зазначити, що конкретністю значення вирізняються і дієслова, що вживаються школярами у висловлюваннях (напр., стан природи, положення людини в просторі тощо) [49, с. 172].

Що ж до прикметників, варто відмітити, що у мовленні учнів початкових класів найчастіше зустрічаються так звані якісні прикметники, що позначають величини, внутрішні та зовнішні якості предмета або особи, а також якості, що сприймаються органами чуттів. Окрім них трапляються присвійні прикметники. Відносних прикметників геть мало, вони замінюються іменниками у родовому відмінку [38, с. 172].

Досліджуючи сучасний стан розвитку словникового запасу учнів початкової школи можна дійти висновку, що дана проблема є актуальною серед учнів, проте жоден з них не вирішив питання сучасного стану розвитку словникового запасу.

Наступним, за логікою дослідження, розглянемо Особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ.

1.3. Особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ

Сьогодні Lego-технології є незамінною складовою освітнього процесу у школі. Нині вже розроблено спеціалізовані набори конструкторів для здійснення освітнього процесу у початкових класах.

Lego-технології характеризуються підвищеними освітніми можливостями, серед яких:

- багатofункціональність;

- естетичність;
- технічні характеристики;
- можливість використання в ігрових і навчальних зонах.

Lego-конструктори захоплюють учнів передусім поєднанням елементів експериментів та гри. Через ігровий підхід учні одержали змогу опановувати математику, мову, малювати та вивчати навколишній оточуючий світ. Крім того набори Lego виступають надійними помічниками у роботі логопедів та педагогів корекційного спрямування, адже заняття відбуваються в умовах психологічно комфортних для учнів завдяки ігровій формі.

Отже, процес навчання із використанням Lego-конструкторів стає набагато різноманітнішим та обумовлює зацікавленість учнів початкових класів. Саме тому Lego-технології привертають увагу педагогів та науковців щодо специфіки їх застосування в освітньому процесі.

Використання Lego-наборів виводить освітній процес у школі на новий рівень. Характерною особливістю системи навчання через ігри з Lego є вільна творчість молодших школярів, а не їх взаємодія за певним алгоритмом [4]. Адже учні переважно вигадують ті чи інші комбінації, за якими діятиме робот, самостійно.

З позиції деяких науковців, ігрова діяльність з конструкторами LEGO дає можливість учням у пізнавальній формі дізнатися чимало корисних ідей і розвинути в подальшому потрібні життєві навички. Так, на думку О. Петегирич та Л. Петегирич, за допомогою гри та творчості відбувається знайомство учнів з навколишнім середовищем [21].

На кожному уроці учитель задає конкретну тему, що стосується географії, історії, техніки, культури, містобудування тощо, а учні, своєю чергою, конструюють на задану тематику. Специфіка конструктора LEGO, його надвисока якість дозволяє учням початкових класів втілювати в життя найрізноманітніші задуми та проекти, самостійно досягаючи поставленої цілі, працюючи за своєю ідеєю і у власному темпі, отримуючи продукт особистої

діяльності, конструювати споруди, що можна із задоволенням змінювати та вдосконалювати [55].

Т. Фефілова та Г. Свириденко визначили ряд переваг конструктора Lego [22], серед яких:

- значне різноманіття деталей;
- унікальність пластмаси;
- якість та яскравість;
- свобода у виборі тематики та матеріалу;
- можливість їх оригінального застосування;
- безпечність.

Основою навчання із Lego конструкторами слугує введене Л. Виготським поняття «зона найближчого розвитку» [23]. Дослідник довів, що згідно із таким підходом учні молодших класів у школі в процесі активного діалогу, взаємодіючи із соціальним і природним світом, самостійно засвоюють уміння та знання.

У науковій літературі відзначається, що застосування Lego-технології у освітньому процесі початкової школи сприяє вирішенню низки завдань освітньої діяльності за такими напрямками:

1. навчання швидкому та правильному орієнтуванню в просторі;
2. стимулювання розумових здібностей та загального мовленнєвого розвитку через розвиток дрібної моторики рук;
3. знайомство із поняттями математики, логічними та математичними завданнями;
4. збагачення уявлень про транспорт, архітектуру, будівництво, ландшафт тощо;
5. формування уміння працювати у групі й бути толерантними один до одного;
6. розвиток навичок діалогічного мовлення та розширення словникового запасу;
7. створення змагальної атмосфери.

До вищесказаного варто додати, що так звані інтегровані педагогіки, які застосовують технології Lego, ефективні тоді, коли:

1. Вчитель початкових класів під час своєї діяльності: відштовхується від наявного досвіду, знань учнів, їхніх інтересів та потреб у навчанні; бере до уваги довгострокові й короткострокові цілі навчання у своєму навчальному курсі; розробляє навчальний план, опираючись на докази успішного використання того або іншого підходу; передбачає можливість для учнів самостійно від самого початку аналізувати процес навчання та пов'язані з ним виклики; включає різні моделі поєднання впливу педагога та агентності дитини; підтримує вміння та мислення вищого порядку, наприклад, навички розв'язання проблем, критичне та творче мислення.

2. Учитель бере до уваги: застосування важливих стратегій (для прикладу, кооперативне навчання); вплив соціальної та гендерної динаміки на ефективність реалізації підходів (наприклад, взаємне навчання, робота в групах); знайомство із цілями уроків і підтримка навчання; залежність характеру залученості педагога від специфіки діяльності, цілей, здібностей учнів та задоволенні їх потреб у навчанні; виконання ролі наставника учнів.

3. Система оцінювання та освітні програми: роблять акцент на якості, а не на кількості; передбачають всебічне й комплексне оцінювання; забезпечують гнучкість в упровадженні тощо [56, с. 61].

Проаналізувавши освітній процес у початковій школі, можемо стверджувати, що Lego-технології найчастіше застосовуються для організації таких навчальних ситуацій, де учні ставлять і вирішують власні завдання [24], тобто здійснюють проектну діяльність.

В аспекті нашого дослідження далі видається доцільним навести найпоширеніші варіанти реалізації освітніх Lego-проектів у початковій школі:

- 1) створення моделі за зразком. Такий тип проекту включає передусім наявність інструкції, згідно із якою учні вивчають поетапність дій, осмислюють та аналізують об'єкт та, зрештою, поєднують між собою деталі. Зазначений вид міні-проекту найбільш доречно застосовувати на початковій стадії роботи з

Lego. Моделювання за зразком характеризується тим, що учитель, згідно освітнього плану, пропонує учням конкретну тему, а вони, у свою чергу, конструюють відповідно до неї;

2) самотійне визначення, із яких частин буде складатись об'єкт, який пропонують конструювати. Цей вид проекту передбачає, що дитина повинна самотійно аналізувати модель, зібрати та побудувати її. Означений підхід допомагає сформувати у школярів поняття об'єму, форми та розміру;

3) моделювання за заданою тематикою. Педагог надає учням тільки тему, згідно із якою вони конструюють, користуючись навичками, якими оволоділи до цього. Цей підхід варто застосовувати в ході позаурочної роботи з учнями, а також під час роботи над літературними текстами;

4) моделювання за умовою. Такий проект передбачає, що учням було задано конкретні умови, які вони повинні урахувати в процесі конструювання. Зазначений прийом слід застосовувати для виконання вправ або діяльності дітей у групах;

5) моделювання за власним задумом. Потрібно підкреслити, що такий тип моделювання містить дві взаємопов'язані стадії: створення задуму та його утілення. Адже передусім необхідно сформулювати ідею та осмислити її головні деталі. Практична ж діяльність дозволить експериментувати з матеріалом, що може привести до деякого уточнення первинного задуму. Останній підхід до навчання із Lego сприяє формуванню звички досягати мети [25].

Незважаючи на тип обраного проекту нині висуваються єдині завдання до застосування Lego-технології у початкових класах НУШ. Сюди належать:

1. Розвиток фантазії, мислення, пам'яті, інтелектуальних здібностей уяви, уваги, емоційно-мотиваційної сфери особистості дитини.

2. Вивчення, розширення і закріплення знань та вмінь, які повинні опанувати учні згідно вимог, поставлених освітніми програмами.

3. Створення навичок роботи у шкільному колективі, виховання толерантного ставлення один до одного, почуття взаємодопомоги та підтримки.

Зупиняючись на особливостях мовленнєвої роботи із використанням Lego зазначимо, що учні передусім сприймають таке навчання як гру, а відтак процес збагачення словникового запасу не викликати у них негативних емоцій. Навпаки, учні вчитимуться бути посидючими, уважними та чітко виконувати настанови вчителя.

Коли учні опрацьовуватимуть лексичну тему за допомогою гри із Lego, вони перебуватимуть у психологічно комфортному середовищі, що сприятиме:

- по-перше, запам'ятовуванню нових слів;
- по-друге, розвитку зв'язного діалогічного та монологічного мовлення;
- а по-третє, оволодінню контекстним мовленням.

Крім того навчання через гру позитивно впливатиме на роботу учнів над розповіддю, переказом та діалогом. Адже якщо школярі переказуватимуть оповідання за сконструйованою із Lego об'ємною декорацією, а не за сюжетною картинкою, то це допоможе їм краще усвідомити зміст розповіді, зробити її більш логічною та розгорнутою.

Варто зазначити, що роботу із розвитку словникового запасу учнів за допомогою гри із Lego педагог має проводити із поступовим зменшенням використання наочності та ускладненням. Саме такий підхід сприятиме відпрацюванню правильного вживання різноманітних граматичних конструкцій [26].

Базою роботи з розвитку словникового запасу учнів початкової школи із застосуванням Lego технології слугує конструювання моделей і декорацій із подальшим їх описом, відтворення дій персонажів літературних творів тощо. Слід наголосити, що навчання із розвитку словника за допомогою Lego конструювання має широкий вибір наборів, надає можливість дітям вивчати нові слова, застосовуючи при цьому зоровий і тактильний аналізатори, а також сприяє розвитку зв'язного монологічного і діалогічного мовлення. Адже найкраще активізація словника учнів відбувається через усвідомлене й побачене.

Застосування досліджуваної технології для розвитку мовлення надає змогу чітко формувати основні мовленнєві навички учнів початкової школи:

правильну і чітку вимову, правильне вживання різних граматичних форм, усвідомлене і доречне добирання слів або інших мовних засобів, невимушену побудову зв'язних висловлювань щодо почутого, побаченого і пережитого.

У цьому контексті доречним буде визначити основні переваги при використанні Lego для розвитку словника учнів. Ними є:

1. Мовленнєва робота із конструктором Lego сприймається як гра;
2. Lego сприяє розкриттю особистої індивідуальності дитини та вдосконаленню міжособистісного спілкування;
3. Lego конструювання позитивно впливає на навчання грамоти, корекцію звуковимови тощо;
4. Під час навчання із Lego не обов'язково зберігати статичну сидячу позу, модель можна розмістити і на підлозі тощо;
5. Lego моделі завжди виходять привабливими та яскравими, не залежно від конструкційних здібностей учня, що сприймається дитиною як успіх [51].

Загалом, завдяки чималій різноманітності тематики та колекцій Lego-конструкторів учнів можна мотивувати конструюванням різноманітних форм чи моделей реальних об'єктів. До прикладу, учні можуть споруджувати житлові будинки та будівельні майданчики, збирати пристані та аеропорти та навіть цілі містечка із їхніми маленькими жителями.

Упровадження Lego технології у освітньому процесі із нашого погляду значно покращує роботу над розвитком мовлення, зокрема, над стимулюванням словникового запасу учнів початкової школи. Досвід використання Lego показує, що ця особлива форма навчання під час проведення мовних уроків підвищує інтерес учнів до предмету, збільшує мотивацію останніх до процесу навчання.

Цінним є те, що застосування навчальних моделей Lego створює певний емоційний настрій учнів, який суттєво полегшує працю над граматичними та мовними аспектами. Спільне конструювання активізує інтерес учнів до контакту між собою та з учителем, утворює умову рівності в мовному партнерстві та руйнує бар'єр між ними і педагогом.

Крім того, робота над тематичною моделлю Lego під час вивчення української мови поглиблює розвиток усного мовлення під час аналізу задач, обговорення та обігрування результатів практичної діяльності учнів (наприклад, опис матеріалів або конструкції виробу; розповідь про побудову плану діяльності або ж про хід виконання роботи; логічна побудова пов'язаних висловлювань в обґрунтуваннях, міркуваннях, формулюваннях висновків тощо) [27, с.2].

Підсумовуючи, зазначимо, що головною ідеєю під час реалізації концепції Lego-технології у початкових класах школи є не лише отримання знань учнями, а й здобуття ними умінь, що дозволять використовувати отримані знання у повсякденному житті. Оскільки педагоги застосовують різноманітні способи роботи із Lego конструкторами, таким форматом навчання вони лише поглиблюють знання учнів із різних предметів, що, своєю чергою, розширює дитячий світогляд і розвиває творче мислення [28].

Використання Lego-технології для розвитку словникового запасу молодших школярів є, як видається, новітнім способом навчання, не притаманним українській системі освіти. Утім, вищенаведене свідчить про те, що застосування ігрового підходу дає можливість учням вчитися граючи і навчатися у грі. Зазначене обумовлює поглиблене навчання і забезпечує оптимальне середовище для розвитку основних життєвих навичок та необхідних знань молодших школярів.

Правильно організована робота з конструктором Lego має значний навчальний і виховний потенціал: допомагає виробити такі особисті якості, як терпіння, посидючість, охайність, повагу тощо. Водночас зазначені якості дозволяють активізувати творче мислення, сформувати стійкий інтерес до організованості тощо.

Немалий досвід використання Lego показує, що ця новітня форма навчання мовленню підтримує інтерес учнів початкової школи до предмету та підвищує мотивацію до процесу навчання. Спільне моделювання збільшує прагнення

учнів до контактів один із одним та з учителем, сприяє утворенню умов рівності у мовному партнерстві тощо.

Робота з освітніми конструкторами LEGO дає можливість учням у пізнавальній та ігровій формі отримувати чимало важливих для її розвитку знань, активує необхідні в подальшому суспільному житті навички творчої, активної особистості, яка самостійно генерує нові ідеї та приймає нестандартні рішення [16, с.27].

Проаналізувавши особливості організації освітнього процесу сучасній початковій школі, можемо стверджувати, що Lego-технології найчастіше застосовуються для організації таких освітніх ситуацій, де учні ставлять і вирішують власні завдання [52], тобто здійснюють проектну діяльність.

Отже, дослідивши особливості реалізації Lego-технології у початкових класах НУШ, далі, за логікою дослідження визначимо теоретичні засади моделі словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології

1.4. Теоретичні засади моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології

Наведене у попередніх підрозділах підтверджує актуальність практичного впровадження Lego технології в освітньому навчальному процесі. Тому далі у контексті обраної теми дослідження спробуємо окреслити й теоретично обґрунтувати модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Розробка такої моделі ґрунтувалась на наукових положеннях, викладених вище, а також на виявлених можливостях доповнення шкільних методик сучасної мовленнєвої освіти, дослідженій сутності вивчення рідної мови учнів даного віку, виявлених психологічних особливостях учнів, методичних принципах навчання тощо.

Перш за все слід розтлумачити саме поняття «модель». У контексті пропонованого дослідження ми будемо опиратися на поняття, що було запропоноване відомим дослідником В. Штоффом. Згідно із позицією вченого під моделлю варто розуміти подумки уявлену або матеріально реалізовану систему, яка, відтворюючи об'єкт дослідження, може його замінювати так, що вивчення такої системи дозволить отримати нам нову інформацію про даний об'єкт [29, с. 19].

Взявши до уваги наведене спробуємо розробити модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи, що включає наступні складові:

1. Організаційну – визначатиме мету, завдання і зміст моделі (останні базуватимуться на принципі створення якісного середовища для реалізації Lego-технології у контексті розвитку словника учнів);
2. Формувальну – передбачає реалізацію сформульованих в рамках організаційної складової мети, завдань і змісту через реалізацію принципів освітнього процесу, та використання технології Lego як методу розвитку словникового запасу учнів початкової школи;
3. Контрольно-результативну, що своєю ціллю має оцінку підсумків та результатів розвитку словника учнів (див. рис. 1.1).

Згідно пропонованої структури моделі наведені складові можна наповнити конкретним змістом.

Відповідно до першої складової сформулюємо мету розвитку словникового запасу учнів початкової школи. Ідеться про певний передбачуваний кінцевий результат діяльності, стан об'єкта в майбутньому. Саме так переважна більшість дослідників розуміють поняття «мета» (І. Харламов, А. Мелецінек, В. Якунін, О. Коваленко та ін.) [30, с.39].

<p>Мета - розвиток словникового запасу учнів початкових класів засобами Lego технології.</p> <p>Завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. розвиток головної функції мовлення; 2. формування інтересу до створення розповідей та гри; 3. удосконалення класифікувати предмети, порівнювати їх за ознаками; 4. розвиток діалогічного мовлення; 5. удосконалення навичок учнів складати монологічні висловлювання; 6. удосконалення умінь учнів розігрувати; 7. посилене застосування художніх методів під час ігрової діяльності із Lego; 8. розширення й активізація словникового запасу учнів; 9. здійснення акценту на слова, протилежні за своїм значенням; 10. збагачення й уточнення словника учнів. <p>Зміст:</p> <ul style="list-style-type: none"> - постійна мотивація учнів початкових класів та формування у них почуття впевненості у бажанні проявляти себе у власних діях; - володіння учнями початкових класів конкретними алгоритмами для реалізації творчих завдань через використання технології Lego, а також здатність ставити цілі особистої діяльності та вирішувати проблему під різними кутами; - розвиток процесів мислення в учнів початкових класів (йдеться насамперед про увагу, уяву, пам'ять, гнучкість та індивідуальність тощо); - здатність оцінити результат власної діяльності та уміння застосувати в майбутньому набуті знання. 	Організаційна складова
<p>Принципи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Принцип «діяльнісного підходу». - Принцип індивідуальності. - Принцип пізнавальності. - Принцип комплексності. - Принцип інтерактивності. - Принцип від простого до складного або ієрархічності. - Принцип зв'язку освітнього процесу з життям. - Принцип оригінальності. - Принцип активності та самостійності. <p>Методи і засоби (із застосуванням Lego):</p> <ul style="list-style-type: none"> - ігри-театралізації; - комплекс сюжетно-рольових ігор; - дидактичні вправи. 	Формувальна складова
<p>Діагностика станів - методи та методики</p> <p>Рефлексія та корекція освітнього процесу</p>	Контрольно-результативна складова

Рис. 1.1. Моделі словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології

У науковій літературі метою використання технології Lego у процесі вивчення української мови названо:

- формування сприятливого середовища для розвитку мовлення у школярів за допомогою Lego-моделювання;
- організація співробітництва учителів та батьків із метою досягнення спільних цілей.

Метою теоретичної моделі, яку ми розробляємо, можемо визнати розвиток словникового запасу учнів початкових класів засобами Lego-технології.

Позаяк мета моделі, про яку йде мова, слугує виключно певним орієнтиром для діяльності у цілому, наступним кроком є визначення змісту моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи. У цьому зв'язку пропонуємо виокремити 4 елементи такого змісту (пропонований поділ буде доволі умовним, оскільки усі елементи взаємопов'язані та поєднуються у цілісну конструкцію).

Першим елементом є постійна мотивація учнів початкових класів та формування у них почуття впевненості у бажанні проявляти себе у власних діях.

Другим елементом можна назвати володіння учнями початкових класів конкретними алгоритмами для реалізації творчих завдань через використання технології Lego, а також здатність ставити цілі особистої діяльності та вирішувати проблему під різними кутами.

Третім елементом є розвиток процесів мислення в учнів початкових класів (йдеться насамперед про увагу, уяву, пам'ять, гнучкість та індивідуальність тощо).

Зрештою, четвертим елементом стає здатність оцінити результат власної діяльності та уміння застосувати в майбутньому набуті знання.

Опираючись на описаний зміст моделі, далі ми можемо окреслити головні завдання для розвитку словникового запасу й мовлення дітей молодших класів через застосування Lego технології:

1. розвиток головної функції мовлення – комунікативності дітей;
2. формування інтересу до створення розповідей та гри з наборами Lego;
3. удосконалення уміння школярів класифікувати предмети, порівнювати їх за головними ознаками;

4. розвиток діалогічного мовлення через залучення дітей до рольових ігор із конструктором Lego;
5. удосконалення навичок учнів складати монологічні висловлювання (наприклад, розповіді із сюжетом на задану тему, а також історії із власного досвіду, продовження розповіді, початої педагогом тощо);
6. удосконалення умінь учнів розігрувати діалоги за творами віршованого характеру, фрагментами казок за допомогою конструктора Lego;
7. посилене застосування художніх методів під час ігрової діяльності із Lego;
8. розширення й активізація словникового запасу дітей ;
9. здійснення акценту на слова, протилежні за своїм значенням, багатозначні слова, а також слова близькі за значенням та слова, що вимовляються однаково, але мають різне значення, у процесі гри з Lego;
10. збагачення й уточнення словника дітей.

Наступним розглянемо з змісту формувальна складова моделі розвитку словникового запасу дітей молодшого шкільного віку, вона передбачає реалізацію поставленої мети, завдань і змісту через принципи використання Lego-технології освітньому процесі та засобі їх реалізації.

Як вже зазначалось в попередніх підрозділах, головним принципом побудови процесу навчання із Lego-моделюванням є «діяльнісний підхід», за яким школярі початкових класів навчаються у процесі створення та дослідження моделей реального світу з цеглинок.[40] Так, процес створення споруд за допомогою Lego, як правило, супроводжується коментуванням, поясненням, ігровими діями. При цьому мовленнєвий супровід включає у себе наступні види комунікативних висловлювань:

1. повідомлення;
2. запитання;
3. спонукання.

Крім того не менш важливими для розвитку словника учнів молодшого шкільного віку є наступні принципи:

1. принцип індивідуальності;
2. принцип пізнавальності;
3. принцип комплексності;
4. принцип інтерактивності;
5. принцип від простого до складного або ієрархічності;
6. принцип зв'язку освітнього процесу з життям;
7. принцип оригінальності;
8. принцип активності та самостійності.

Як показує практика, в ході конструювання робота із Lego розвиває та стимулює закладені творчі здібності дитини, навчає її знаходити все нові комбінації із вже знайомими елементами і, що досить важливо, руйнувати. Адже руйнування забезпечує можливість творення нового. Відтак, ламаючи власну Lego-споруду, дитина отримує можливість створити іншу, або ж добудувати із вільних елементів інші предмети, за посередництва яких дитина доповнює уявлення про навколишній світ [31].

Створені Lego-конструкції учні використовують у сюжетно-рольових іграх. Повноцінна конструктивна творчість розвивається тоді, коли дитина має попередній задум, може моделювати та повноцінно реалізувати його, черпаючи натхнення із навколишнього світу [57]. Споруджені моделі з Lego педагоги можуть використовувати у іграх-театралізаціях, в яких ролі, ігрові дії, вміст, обумовлені змістом та сюжетом літературного твору.

Навчання з Lego через ігри-театралізації найчастіше відбувається через народні казки. Так, сучасними навчальними і виховними програмами для дітей молодшого шкільного віку передбачена робота із текстами казкового змісту. Крім того на уроках відбувається аналіз текстів казок, переказ таких текстів, а також складання нових казок на основі зміни вже відомих [11, с. 56]. Такого роду заняття створюють умови для розвитку дитячого мовлення, творчості та позитивно впливають на емоційну сферу учнів.

Окрім того, використання дидактичних вправ із застосуванням Lego моделей видається доволі ефективним під час навчання грамоті, лексиці тощо.

Наведемо приклад, як застосовувати Lego під час навчання грамоті. У ході ознайомлення учнів із терміном «звук» слід використовувати маленьких чоловічків у костюмах різних кольорів для позначення голосних і приголосних звуків. Таким чином можна показати поєднання голосних і приголосних звуків, рахувати кількість складів у словах, складати моделі із слів та речень, тощо [41].

Крім того під час виконання учнями завдань творчого характеру педагог може використовувати продуктивні прийоми, урізноманітнювати їх.

Таким чином, засобами використання у навчальному процесі Lego технології слугують комплекс сюжетно-рольових ігор та дидактичних вправ, де алгоритм упровадження тієї або іншої вправи чи гри є уніфікованим, а їхній зміст може змінюватися згідно із заняттям, на якому їх використовують та віку дітей.

Останньою складовою моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи із застосуванням Lego-технології є контрольнорезультативна складова передбачає діагностику станів і результатів процесу розвитку словника учнів. Щоб здійснити такий моніторинг необхідно використовувати такі методи:

- бесіда (метод вербально-комунікативного типу, який полягає у веденні діалогу на задану тему між вчителем та учнем з метою визначення словникового запасу останньої);
- анкетування (метод оцінювання словникового запасу учнів шляхом письмових відповідей на систему стандартних попередньо підготовлених питань);
- тестування (метод вимірювання словникового запасу учнів за допомогою тесту);
- аудіювання (перевірка наступних умінь: запам'ятовувати певну послідовність подій; на слух сприймати текст, незнайомий учневі, та розуміти у 1 класі елементи фактичного змісту (що? хто? де? як? коли?); розуміти причинно-наслідковий зв'язок, фактичний зміст, образні висловлювання, основну думку висловлювання тощо);
- говоріння (педагогом перевіряється монологічне та діалогічне висловлювання, тобто уміння складати діалог на конкретну задану тему,

дотримуватись правил спілкування та застосовувати формули мовленнєвого етикету тощо);

- оцінка якості конструювання моделей із застосуванням Lego;
- педагогічне спостереження (планомірне та цілеспрямоване сприйняття та дослідження освітнього процесу і його оцінка, що базується на заздалегідь розробленому плані).

Варто зауважити, що у початкових класах застосовуються такі види контролю: поточний, періодичний, тематичний, семестровий, річний; державна підсумкова атестація.

Отже, запропонована модель розширення словникового запасу для учнів початкових класів за допомогою Lego-технології показує поетапну інноваційну систему навчання, що враховує індивідуальні психологічні особливості учнів, специфіку розширення лексичного запасу тощо.

Далі за логікою дослідження, слід здійснити перевірку розробленої нами моделі словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Висновки до розділу 1

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Проаналізувавши існуючий науковий доробок у першому підрозділі ми здійснили дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження. У рамках нашої розвідки дефініціями було визначено поняття «мовлення», «розвиток мовлення», «словниковий запас», «діяльнісний підхід».

Доведено, що чим ширшим є словниковий запас учня, тим вищий рівень його загального розвитку, тим ґрунтовніші у нього знання. Адже в кожному слові закладено результати пізнавальної діяльності людини. Поряд із словами людина отримує знання про світ навколо, розвивається її мислення.

У межах дослідження було охарактеризовано сучасний стан розвитку запасу слів учнів початкових класів НУШ. Спираючись на наукові дослідження ми з'ясували, що обсяг активного словника дитини збільшується поступово: у 5 років він складає 2072 слів; у 5,5 років – 2289; у 6 років – 2589, у 7 років – 3500-4000 слів.

Крім того ми зацентували увагу на наукових даних щодо співвідношення слів різних лексико-граматичних категорій у словниковому запасі учнів початкових класів. Наприклад, якщо дієслів та іменників орієнтовно порівну (близько 42%), то прикметники складають тільки 3-4% словника учнів початкових класів. Натомість іменники абстрактного характеру складають тільки 1% від основної кількості слів цієї частини мови. Слід зазначити, що конкретністю значення вирізняються і дієслова, які вживаються школярами у висловлюваннях (напр., стан природи, положення людини в просторі тощо).

Було з'ясовано специфіку втілення Lego-технології у початкових класах НУШ. Зокрема досліджено, що сучасні Lego технології покликані розвивати просторове сприйняття, мислення і творчість учнів. Визначено, що в учнів початкових класів переважає предметно-дієве мислення, тобто вирішення навчальних завдань здійснюється шляхом реального маніпулювання предметами, перевірки властивостей об'єктів.

Доведено, що конструювання із Lego сприяє розвитку в учнів елементів образного та наочно-схематичного мислення, формуванню уявлень про цілісні образи об'єктів навколишнього світу. Оскільки під час створення певної моделі якого-небудь реального предмета, якість його сприйняття в учнів суттєво підвищується. Використання Lego технології дає змогу не тільки підвищити рівень знань учнів за посередництвом навчально-ігрової пізнавальної діяльності, але й безпосередньо сприяє розвитку їх творчих здібностей.

Було розроблено та теоретично обґрунтовано модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи, що включає наступні складові: організаційна - мета, завдання і зміст; формувальна – передбачає реалізацію сформульованих в рамках організаційної складової компонентів (мети, завдань,

змісту) через реалізацію принципів освітнього процесу, та використання технології Lego як методу розвитку словникового запасу учнів початковій школі; контрольньо-результативна, що своєю ціллю має оцінку підсумків та результатів розвитку словника учнів. Відповідно основним її завданням є активне та цілеспрямоване збагачення і удосконалення словникового запасу учнів.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ

2.1. Методика організації наукового дослідження

Для перевірки ефективності моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології було проведено експериментальне дослідження. Дане дослідження проводилося на базі КУ ССШ №10 м. Суми. В даному експерименті взяли участь учні 1-А класу в кількості 20 чоловік. Вік дітей – 7-8 років.

Мета дослідження – експериментально перевірити ефективність моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології. У процесі проведення практичного дослідження було використано наведений нижче педагогічний інструментарій:

1. Спостереження та опитування.

2. Діагностичні методики оцінки рівня сформованості словникового запасу у молодших школярів, підібрані відповідно до особливостей розвитку дітей даної вікової групи:

- методика обстеження словникового запасу дітей О. Грибкової та Т. Безсонової. Ця методика складається з тестів на дослідження активного та пасивного словників (див. Додаток А). Вправи мають ускладнені елементи з метою найбільш точної оцінки умінь досліджуваної групи дітей;

- методика обстеження словникового запасу дітей І. Смирнової. Методика складається з двох блоків. У першому блоці визначається розуміння та вживання слів номінативного лексичного значення. У другому блоці виявляється стан структурного аспекту лексичних значень слів; (див. Додаток Б)

- методика вивчення словникового запасу дітей М. Поваляєвої. Ця методика спрямована на виявлення здібності учнів початкових класів швидко підбирати найбільш точні слова, а також вживати узагальнюючі слова. Складається з 4-х завдань. (див. Додаток В)

3. Діагностична методика оцінки рівня словникового запасу у молодших школярів, підібрана відповідно до особливостей розвитку дітей даної вікової групи: «Анкета для батьків та учнів».(див. Додаток Г)

4. Методи статистичної обробки отриманих даних.

Дані методики надають можливість повноцінного вивчення рівня сформованості словникового запасу учнів початкової школи та їх комунікативної компетенції, оскільки вони не тільки дозволяють вивчити всі компоненти словарного запасу дітей та рівень розвитку їх комунікативної здатності, відповідно до їх вікової групи, а й дозволяють включити в процес дослідження батьків, що дуже важливо в рамках контексту проведеного нами дослідження.

Під час проведення констатувального експерименту зазначені методики поетапно були застосовані в досліджуваній групі учнів. Результати проведеного діагностичного дослідження відображені в таблицях 2.1.-2.4.

На початку проведення дослідження у експериментальній групі учнів було проведено констатацію їх наявного рівня словникового запасу згідно із методикою О. Грибової та Т. Безсонової. У таблиці 2.1 нами наведені кількісні показники розвитку словникового запасу учнів, а саме: рівень розвитку активного і пасивного словника.

Результати застосування методики О. Грибової та Т. Безсонової (див. Додаток А) показали, що в середньому рівень сформованості активного словникового запасу становить 70%, а середній рівень пасивного словника становить 87%. У цілому результати для даної групи учнів показують, що учні даної групи досить розвинені і не мають великих проблем з навчанням (див. табл. 2.1).

Якісний аналіз даних показує, що найкраще в учнів розвинений номінативний словник. Найгірше розвинений словник прийменників. Крім того, труднощі були викликані при підборі антонімів та синонімів.

Таблиця 2.1

**Кількісні показники за методикою О. Грибової, Т. Безсонової
(констатувальний етап дослідження)**

№	ІІ учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний словник	Пасивний словник
1	Назар Д.	67%	88%
2	Аня К.	69%	80%
3	Аня С.	75%	89%
4	ІванД.	71%	89%
5	ДаринаЯ.	66%	89%
6	ДмитроК.	71%	85%
7	КирилоГ.	68%	89%
8	МихайлоН.	66%	88%
9	СергійК.	66%	84%
10	Вікторія М.	71%	89%
11	Наталка К.	68%	87%
12	Марія В.	69%	89%
13	Вікторія К.	68%	82%
14	Аня В.	72%	89%
15	В'ячеслав Б.	69%	87%
16	Олена Ц.	71%	91%
17	Кирило Н.	68%	89%
18	Данило Б.	71%	90%
19	Ольга Б.	72%	90%
20	Богдан В.	74%	91%
Середній рівень:		70%	87%

У таблиці 2.2 наведено результати отриманих даних за методикою обстеження словникового запасу І. Смирнової (див. Додаток Б). Ця методика показала, що середній рівень сформованості активного словника учнів становить 71%. Середній рівень сформованості пасивного словника 90%. Отримані показники підтверджують характеристику досліджуваної групи учнів, зроблену раніше. Якісний аналіз даних показує, що найбільше в своїй мові учні

використовують іменники та дієслова. Деякі труднощі виникають при використанні прикметників, а також числівників та прийменників. (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Кількісні показники за методикою І. Смирнової (констатувальний етап дослідження)

№	ІП учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний	Пасивний
1	Назар Д.	70%	89%
2	Аня К.	71%	86%
3	Аня С.	77%	92%
4	Іван Д.	74%	92%
5	Дарина Я.	68%	91%
6	Дмитро К.	74%	89%
7	Кирило Г.	71%	91%
8	Михайло Н.	69%	90%
9	Сергій К.	68%	86%
10	Вікторія М.	73%	92%
11	Наталія К.	70%	89%
12	Марія В.	71%	92%
13	Вікторія К.	70%	87%
14	Аня В.	75%	91%
15	В'ячеслав Б.	70%	89%
16	Олена Ц.	75%	92%
17	Кирило Н.	69%	89%
18	Данило Б.	72%	91%
19	Ольга Б.	73%	91%
20	Богдан В.	75%	91%
Середній рівень:		71%	90%

Результати кількісних показників рівня розвитку активного і пасивного словника учнів за методикою М. Поваляєвої (див. Додаток В) представлені в таблиці 2.3. Як бачимо із таблиці, середній рівень розвитку активного словникового запасу становить 69%, що відповідає досить високому рівню розвитку словникового запасу учнів. Середній рівень розвитку пасивного

словника становить 87%, трохи нижче, ніж в попередній методиці. Крім підбору визначень, ускладнення в деяких випадках викликало виконання завдань на підбір антонімів та синонімів (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

**Кількісні показники за методикою М. Поваляєвої
(констатувальний етап дослідження)**

№	ІП учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний словник	Пасивний словник
1	Назар Д.	68%	86%
2	Аня К.	67%	82%
3	Аня С.	71%	87%
4	Іван Д.	69%	87%
5	Дарина Я.	67%	88%
6	Дмитро К.	71%	89%
7	Кирило Г.	69%	87%
8	Михайло Н.	69%	86%
9	Сергій К.	67%	83%
10	Вікторія М.	71%	88%
11	Наталка К.	70%	87%
12	Марія В.	70%	89%
13	Вікторія К.	67%	87%
14	Аня В.	71%	86%
15	В'ячеслав Б.	69%	89%
16	Олена Ц.	72%	88%
17	Кирило Н.	69%	89%
18	Данило Б.	70%	89%
19	Ольга Б.	70%	88%
20	Богдан В.	71%	88%
Середній рівень		69%	87%

У таблиці 2.4 представлені результати опитування батьків, що дали можливість отримати попередні відомості про особу дітей, а також результати анкетування дітей.

Таблиця 2.4.

**Порівняльні результати анкетування учнів та батьків
(констатувальний етап дослідження)**

Рівень розвитку словникового запасу учнів	Анкета батьків	Анкета учнів
Високий	25%	25%
Вище середнього	15%	20%
Середній	30%	25%
Нижче середнього	20%	20%
Низький	10%	10%

Анкета для батьків (див. Додаток Г) показала, що високий рівень розвитку словникового запасу мають 5 дітей (25%), вище середнього 3 учнів (15%), середній рівень у 6 учнів (30%), нижче середнього у 4-х осіб (20%) і низький у 2 учнів (10%). Результати анкетування дітей мають такий вигляд: 5 учнів (25%) – високий рівень словникового запасу, 4 (20%) – вище середнього, 5 (25%) – середній рівень, 4 (20%) – нижче середнього та низький рівень мають 2 учня (10%). Наочно дані результати показані на рис. 2.1.

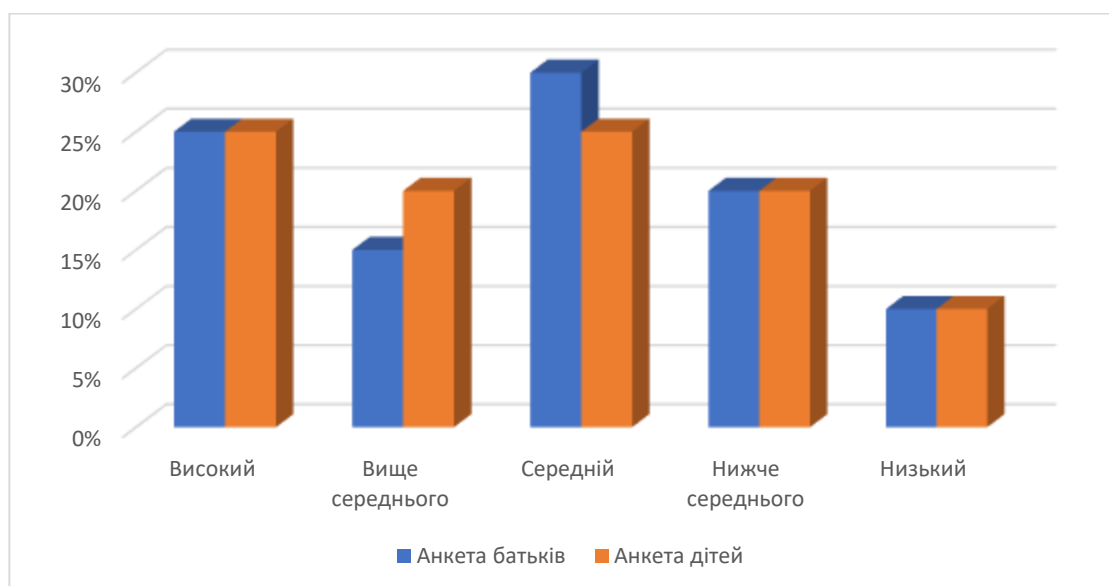

Рис. 2.1 Порівняльні показники анкетування батьків та дітей

У цілому, анкетування показало приблизно однакові результати. Наявні розбіжності в показниках можна пояснити тим, що деякі батьки схильні недооцінювати комунікативні здібності своїх дітей, в той час як самі учні вважають себе більш товариськими за рядом показників.

Отже, констатувальний експеримент дозволив зробити наступні висновки про стан сформованості словникового запасу досліджуваного класу:

- кількість уживаних іменників вище, ніж інших частин мови;
- є невеликі труднощі в називанні прикметників та прийменників;
- учні краще оперують прикметниками, якщо в завданні використовується картковий матеріал.

2.2. Упровадження моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології

Ефективність упровадження моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи підвищується шляхом використання Lego-технології у всіх видах діяльності та в повсякденному житті молодших школярів. Робота з розвитку словникового запасу із застосуванням Lego-технології робить процес більш результативним. Учні сприймають урок як гру, яка викликає у них тільки позитивні емоції, привчає до уважності, посидючості, точного виконання інструкцій. Це допомагає кращому засвоєнню необхідного матеріалу.

При збагаченні уявлень учнів початкової школи про звук, склад, слово доцільно використовувати Lego-конструктор. Учням легше засвоїти ці абстрактні поняття з опорою на зорові орієнтири. Щоб учням було легше зрозуміти термін «звук», можна використовувати Lego, спираючись на його колірну гамму. Деталі червоного кольору – голосні звуки, синього – приголосні тверді, зелені – приголосні м'які. За допомогою деталей Lego 2 * 5 можна скласти схеми пропозицій, деталі 2 * 3 допоможуть в розподілі слів на склади.

Мовлення – це не тільки засіб спілкування, а й знаряддя мислення, творчості, носій інформації. Тому дуже важливо створювати умови для зв'язкової мовленнєвої діяльності учнів, для спілкування, для вираження своїх думок. Для розвитку мовлення у учнів початкової школи можна використовувати Lego-технології. Адже універсальний Lego-конструктор – прекрасний розвиваючий матеріал. У процесі конструювання з Lego учні початкової школи спілкуються, міркують, домовляються, вчаться відстоювати власну точку зору, при цьому збільшується їх словниковий запас.

При проведенні роботи в 2-А класів кількості 20 чоловік з розвитку словникового запасу учнів початкової школи Lego-конструювання надає досить широкі можливості. Наприклад, конструювання предметів в рамках досліджуваної теми «Меблі», «Дерева», «Транспорт», «Тварини», «Іграшки», «Майстерня Діда Мороза» і складання описового оповідання про створений предмет.

Так, ми пропонували учням побудувати власну історію з Lego. Якщо їм важко, для початку допомагали скласти план, розподіляли, хто яку частину будує. Потім пропонували учням скласти розповідь (історію, казку), що можна почати по-різному «Одного разу ...», «Як-то раз ...», «Справа була взимку ...», «В деякому царстві ...». Спочатку дорослий допомагає словами зв'язками «І ось тоді ...», «Раптом ...», «А в цей час ...», «Потім ...».

Пропонували вигадати продовження та завершення розповіді. Також можна придумати розповідь або історію за планом вчителя а потім побудувати за допомогою конструктора.

Нами були використані дидактичні ігри з розвитку словарного запасу учнів початкової школи. Наведемо їх нижче

Перша дидактична гра, яка використовувалась під час експерименту, має назву «Знайди, де сховалася кішка».

Завдання: формувати вміння узгоджувати слова в реченні, вживати іменники з прийменниками (на, в, під, за, близько ...), закріплювати вміння

правильно вживати слова, що позначають просторові відносини (попереду - ззаду, ближче – далі).

Хід гри: кішка хоче пограти в «хованки», заховай її за будиночок. скажи: куди сховалася кішка?

- (Кішка сховалася за будиночок).
- посади кішку на дах;
- посади кішку близько дерева;
- посади кішку перед будиночком.

Наступною ми розглядали дидактичну гру під назвою «Вежа».

Її завдання: розвиток словникового запасу, формування вміння правильно визначати положення кубиків по відношенню один до одного.

Матеріал: цеглинки червоного, жовтого, кольору.

Хід гри: у вас на столі цеглинки різного кольору, вам треба побудувати башточку.

Візьміть жовту та червону цеглинки, поставте цеглинку на цеглинку (привід на) так, щоб червона цеглинка була під жовтою (привід під)

Побудуйте вежу так, щоб синя цеглинка була між червоною та жовтою цеглинкою (між).

Тепер ми з тобою розповімо про твою вежу: на столі лежить червона цеглинка, продовжуй ...

- Під жовтим лежить червона цеглинка.
- Між червоним і жовтим лежить синя цеглинка.

У межах нашого експерименту було використано ще одну цікаву дидактичну гру -«Один, багато».

Завдання: розвиток словникового запасу, формування вміння узгоджувати числівники з іменниками.

Матеріал: ялинки, конячки, кішки, собаки, Lego-кубики.

Хід гри:

- у мене одна ялинка, а скажи, як буде багато? (ялинок), один кінь, багато (коней), один кубик – багато кубиків ...

Далі із метою розвитку запасу слів учнів ми використали дидактичну гру під назвою *«Хто, що вміє робити»*.

Завдання: розвиток словникового запасу, закріпити знання про птахів та тварин, розвивати мовленнєву активність, правильне звуковимовлення.

Матеріал: набір птахів і тварин з Lego – коні, кошенята, каченята, свинки, гуси, кішечки, качечки, курочки, горобчик, ведмідь, зозуля, заєць.

Хід гри: учні, ви хочете допомогти тваринам і птахам з казки *«Плутанина»*, які все переплутали. Що вміє робити кішка? (мяукати, грати ...) А як вона розмовляє? (Нявкає). Давайте нагадаємо кішці, як вона нявкала (мяу-мяу-мяу).

Що роблять каченята? (плавають, пірнають, п'ють ...). Як каченята розмовляють? (крякають). Давайте покрякаємо всі разом (кря-кря-кря).

(Так вчитель розмовляє про всіх героїв казки *«Плутанина»*)

Герої казки говорять вам спасибі, ви їм нагадали, як треба правильно розмовляти.

Цікавою у рамках нашого експерименту також була ігрова вправа *«Опиши деталі»*.

Її завданням є розвиток словникового запасу та вміння описувати тварин, чоловічків, відпрацьовувати відмінкові закінчення (собака без чого? – без хвоста).

Матеріал: конячка, собака, кішка, птах.

Хід гри: запрошую вас пограти в гру *«Опиши деталі»*. Подивіться, який гарний півник (півник без гребінця), розкажіть про нього, опишіть його. Чого не вистачає у півника? Скажіть правильно: *«У півника немає гребінця»*. Гру можна закінчити, коли учні описали кілька тварин чи птахів.

До дидактичних ігор, які розвивають запас слів учнів молодшого шкільного віку так само належить гра *«Четвертий зайвий»*.

Її завданням є розвиток словникового запасу, вміння міркувати, робити висновки, увагу, пам'ять, кмітливість, логіку.

Матеріал: набори з Lego «Транспорт», «Меблі», «Іграшки», «Дома», «Тварини».

Хід гри: хочете дізнатися, хто з вас самий уважний? Я пропоную пограти в гру «Четвертий зайвий». Пропоную на столі знайти зайвий предмет «Паровозик, машина, літак, собака», «Кішка, кінь, собака, півень», «стіл, стілець, ліжка, будинок» ...

Також, у рамках нашого експерименту, ми використали дидактичну гру «Чудесний мішечок» для розвитку словникового запасу, закріплення знання про іграшки та розвитку сенсорних здібностей.

Матеріал: тварини з набору «Побудуй свою історію»

Хід гри: звертаю увагу на набір іграшок на столі, пропоную розглянути іграшки. Показую яскравий мішечок, запрошую пограти в гру «Чудовий мішечок», в якій є правило гри: той, кого я покличу, опускає руку в мішечок, знаходить іграшку і на дотик визначає і називає, яка іграшка в руці. Гра триває, поки всі іграшки не будуть названі.

Ще однією дидактичною вправою ігрового характеру, що була застосована нами в ході дослідження, є вправа «Побудуй предмет, який починається зі звуку «Д».

Завдання: розвиток словникового запасу, формування вміння чути перший звук, споруджувати будівлю на заданий звук.

Матеріал: набори «Lego».

Хід гри: сьогодні ми будемо будівельниками. Пропоную вам побудувати предмет, який починається зі звуку «Д». Звук «Д» твердий або м'який? (твердий) Пропоную вам подумати і почати будівництво.

Інша гра «Вигадай речення» мала на меті сформувати вміння складати речення з заданою кількістю слів, розвивати мовну активність і швидкість мислення.

Матеріал: деталі 2 * 5 чорного кольору з набору «Lego», сіра або біла панель.

Хід гри: зараз ми пограємо в гру «Вигадай речення». Подивіться уважно на схему, спочатку визначте кількість слів у реченні, тепер придумуйте власні речення.

Крім того пропонуємо проаналізувати дидактичну гру «*Моделюємо літери*».

Завдання: розвиток словникового запасу, формувати вміння викладати на панелі букви за допомогою деталей Lego, закріплювати знання літер алфавіту.

Матеріал: панелі, набори «Lego», алфавіт, магнітна абетка.

Хід гри: сьогодні ми з вами будемо моделювати літери алфавіту. Давайте згадаємо і назвемо букви алфавіту від «А» до «Я». Тепер візьміть собі по 1 літері з магнітної абетки, виберіть собі пару. Візьміть одну панельку на двох і моделюйте кожен свою літеру.

Врешті останньою ми розглянемо дидактичну гру «*Відгадуємо літери*».

Завдання: розвиток словникового запасу, формування вміння відгадувати на дотик літеру із закритими очима, закріплювати знання літер алфавіту.

Матеріал: панелі з викладеними буквами, пов'язка для очей.

Хід гри: сьогодні ми з вами будемо дізнаватися літери з закритими очима. Сідайте за стіл, надягайте пов'язку для очей, візьміть одну панельку на столі і обстежте на дотик літеру. Що за літера сховалася на панелі?

Після формувального етапу дослідження ми послідовно перейшли до контрольного етапу.

2.3. Порівняльний аналіз результатів дослідження

Під час проведення контрольного етапу дослідження, було використано той же інструментарій, що й на констатувальному етапі. Результати проведеного діагностичного дослідження представлені в таблицях 2.5-2.8.

Так, передусім із метою контролю наявного рівня словникового запасу у експериментальній групі дітей було використано методику О. Грибової та Т. Безсонової. У таблиці 2.5 нами представлені кількісні показники розвитку словникового запасу на контрольному етапі дослідження, а саме: рівень розвитку активного і пасивного словника учнів.

Таблиця 2.5

**Кількісні показники за методикою О. Грибової, Т. Безсонової
(контрольний етап дослідження)**

№	ІІІ учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний словник	Пасивний словник
1	Назар Д.	73%	97%
2	Аня К.	74%	91%
3	Аня С.	80%	98%
4	Іван Д.	80%	98%
5	Дарина Я.	76%	98%
6	Дмитро К.	80%	94%
7	Кирило Г.	79%	98%
8	Михайло Н.	78%	99%
9	Сергій К.	76%	96%
10	Вікторія М.	80%	98%
11	Наталка К.	78%	97%
12	Марія В.	78%	98%
13	Вікторія К.	80%	93%
14	Аня В.	83%	97%
15	В'ячеслав Б.	76%	96%
16	Олена Ц.	82%	99%
17	Кирило Н.	79%	97%
18	Данило Б.	81%	98%
19	Ольга Б	83%	98%
20	Богдан В.	86%	99%
Середній рівень:		75%	93%

Отримані результати дають підстави стверджувати, що в середньому рівень сформованості активного словникового запасу становить 83%, що на 13% більше від попереднього показника. Щодо середнього рівня пасивного словника

учнів початкової школи, то він становить 96%, тобто показник збільшився на 9 %.

Далі наведено порівняльні результати аналізу рівня розвитку словникового запасу молодших школярів в експериментальній групі за методикою обстеження словникового запасу І. Смирнової. Ця методика показала, що середній рівень сформованості активного словника учнів підвищився на 9% (з 71% до 80%), а середній рівень сформованості пасивного словника підвищився на 8% (з 90% до 98%), аніж на констатувальному етапі.

Якісний аналіз даних показав, що учні перестали допускати помилки у формуванні зв'язків між іменниками та дієсловами, а використання прикметників вже не викликає ускладнень. Учні впевненіше використовують прикметники, правильно ставлять закінчення та наголоси. Аналогічна картина спостерігається при використанні учнями числівників та прийменників.

Відзначимо, що учні стали застосовувати більше нових слів в спілкуванні один з одним та вчителем. Якісний аналіз даних показав, що вучнів підвищилася ефективність використання дієслівного, атрибутивного словника та словник числівників. Крім того, підвищилася розвиненість словника прийменників. (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Кількісні показники за методикою І. Смирнової (контрольний етап дослідження)

№	ІІІ учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний словник	Пасивний словник
1	2	3	4
1	Назар Д.	80%	97%
2	Аня К.	80%	95%
3	Аня С.	86%	99%
4	ІванД.	83%	99%
5	ДаринаЯ.	76%	98%

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4
6	Дмитро К.	83%	97%
7	Кирило Г.	82%	98%
8	Михайло Н.	75%	98%
9	Сергій К.	76%	95%
10	Вікторія М.	83%	99%
1	Наталка К.	80%	97%
12	Марія В.	82%	99%
13	Вікторія К.	80%	97%
14	Аня В.	85%	98%
15	В'ячеслав Б.	81%	97%
16	Олена Ц.	84%	99%
17	Кирило Н.	78%	99%
18	Данило Б.	83%	98%
19	Ольга Б.	82%	98%
20	Богдан В.	84%	99%
Середній рівень:		80%	98%

Для наочності отримані результати представлені на діаграмі (рис. 2.2)

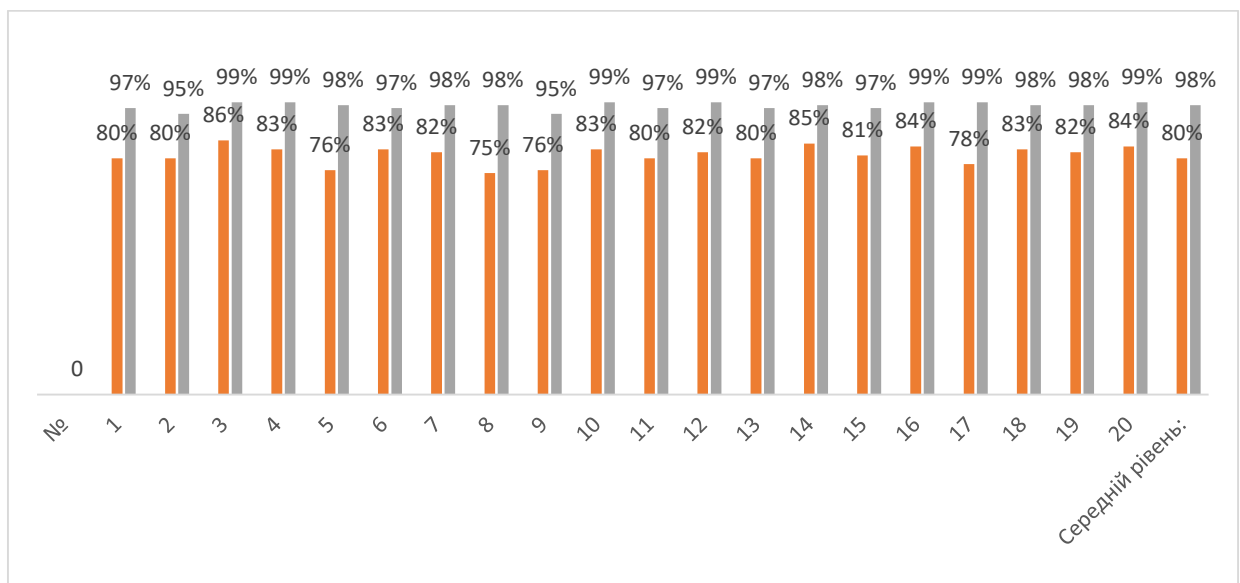

Рис. 2.2 Порівняльні результати за методикою І. Смирнові (у %)

Зрештою у таблиці 2.7 та на рис. 2.3 представлені порівняльні дані проведеного експерименту за методикою М. Поваляєвої. Як ми бачимо з таблиці, середній рівень розвитку активного словникового запасу склав 80%, що на 11% більше, ніж результат констатувального етапу (з 69% до 80%). А середній рівень розвитку пасивного словника склав 97%, що вище на 10%, ніж результат констатувального етапу дослідження (з 87% до 97%). Повторне застосування діагностичної методики показало, що в лексичному ладі мови дітей збільшився вміст дієслівного словника, також розширився зміст атрибутивного словника та підвищилася частота його використання. Крім того, учні більш успішно підбирали необхідні визначення, а також більш впевнено знаходили синоніми та антоніми, необхідні за змістом виконуваних завдань.

Таблиця 2.7

Кількісні показники за методикою М. Поваляєвої (контрольний етап дослідження)

№	ІІ учня	Відсоток правильно виконаних завдань	
		Активний словник	Пасивний словник
1	2	3	4
1	Назар Д.	77%	95%
2	Аня К.	76%	93%
3	Аня С.	80%	96%
4	Іван Д.	78%	97%
5	Дарина Я.	77%	97%
6	Дмитро К.	81%	98%
7	Кирило Г.	80%	96%
8	Михайло Н.	79%	96%
9	Сергій К.	78%	94%
10	Вікторія М.	80%	97%

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4
11	Наталка К.	81%	97%
12	Марія В.	80%	99%
13	Вікторія К.	78%	98%
14	Аня В.	82%	95%
15	В'ячеслав Б.	80%	99%
16	Олена Ц.	81%	97%
17	Кирило Н.	78%	98%
18	Данило Б.	81%	98%
19	Ольга Б.	80%	97%
20	Богдан В.	82%	99%
Середній рівень:		80%	97%

Для наочності отримані результати представлені на діаграмі (рис. 2.3)

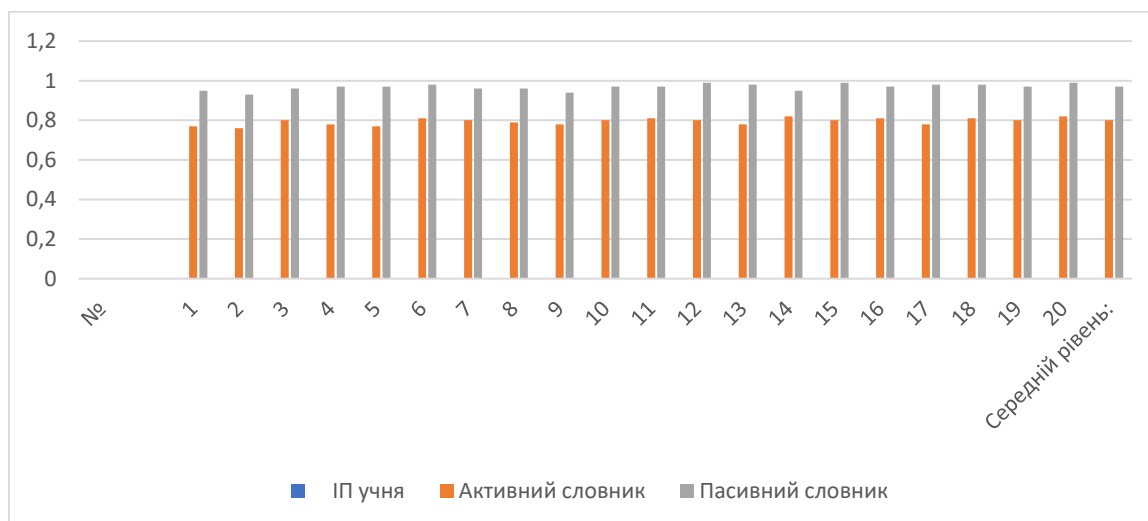

Рис. 2.3 Порівняльні показники за методикою М. Поваляєвої (у %)

З метою вивчення підсумкового рівня розвитку словникового запасу досліджуваної групи учнів останніми були розглянуті повторно заповнені анкети для батьків та анкети для учнів, порівняльні результати яких показано в таблиці 2.8 та на рис. 2.4. Анкета для батьків показала, що кількість учнів з високим

рівнем розвитку словникового запасу підвищився на 25% (з 25% до 50%), кількість учнів з рівнем словникового запасу вище середнього підвищився на 10% (з 15% до 25%), кількість дітей із середнім рівнем словникового запасу знизилася на 15% (з 30% до 15%), з рівнем нижче середнього – на 15% (з 20% до 5%) і з низьким рівнем – на 5% (з 10 % до 5%) (див. таблицю 2.8. та рис. 2.4).

Результати контрольного анкетування учнів мають такий вигляд: високий рівень словникового запасу підвищився на 20% (з 25% до 45%), кількість учнів з рівнем вище середнього знизилася на 5% (з 20% до 15%), з середнім рівнем словникового запасу – не змінилося, з рівнем нижче середнього – знизилася на 15% (з 20% до 5%) і з низьким рівнем словникового запасу знизилася на 5% (з 10% до 5%). Наочно дані результати показані в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Порівняльні результати анкетування дітей та батьків (контрольний етап дослідження)

Рівень словникового запасу	Анкета батьків	Анкета дітей
Високий	50%	45%
Вище середнього	25%	15%
Середній	15%	25%
Нижче середнього	5%	5%
Низький	5%	5%

Для наочності отримані результати представлені на діаграмі (рис. 2.4)

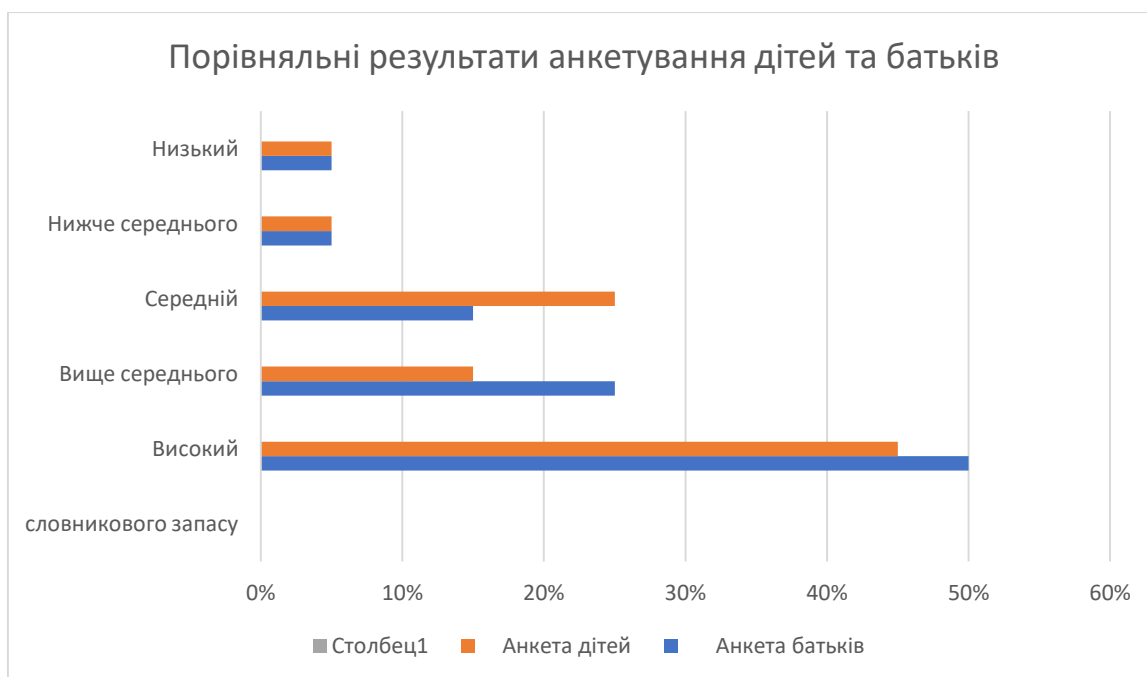

Рис. 2.4 Порівняльні результати анкетування дітей та батьків

Анкетування показало, що словниковий запас учнів став ширшим: учні успішніше спілкуються з оточуючими, сміливіше висловлюють свою точку зору, вступають в діалог, правильно підбирають слова в бесіді, менше хвилюються тощо.

Підбиваючи підсумки можемо стверджувати, що розроблена та упроваджена нами модель розвитку словникового запасу учнів є ефективною оскільки Lego-технології дозволяють не тільки розширити лексикон учнів, а й навчили їх використовувати отримані знання не тільки в навчанні, але і в повсякденному спілкуванні.

Висновки до розділу 2

Експериментальне дослідження проводилося на базі КУ ССШ №.10 м. Суми з учнями 1-А класу (20 осіб). Вік учнів – 7-8 років. Мета педагогічно експерименту, перевірити ефективність моделі словникового запасу

учнів початкової школи засобами Lego-технології. У процесі дослідження були використані методики: спостереження та опитування; діагностичні методики оцінки рівня сформованості словникового запасу у молодших школярів, підібрані відповідно до особливостей розвитку учнів вікової групи: методика обстеження словникового запасу дітей О. Грибової, Т. Безсонової; методика обстеження словникового запасу дітей І. Смирнової; методика вивчення словникового запасу учнів М. Поваляєвої.

Результати методики О. Грибової та Т. Безсонової наочно показали, що в середньому рівень сформованості активного словникового запасу становить 70%, а середній рівень пасивного словника становить 87%.

Методика обстеження словникового запасу І. Смирнової показала, що середній рівень сформованості активного словника учнів становить 71%. Середній рівень сформованості пасивного словника 90%.

За методикою М. Поваляєвої середній рівень розвитку активного словникового запасу становить 69%, що відповідає досить високому рівню розвитку словника. Середній рівень розвитку пасивного словника становить 87%. Більшу частину лексичного ладу учнів становить номінативний словник.

Анкета для батьків показала, що високий рівень розвитку словникового запасу мають 5 учнів (25%), вище середнього 3 учня (15%), середній рівень у 6 учнів (30%), нижче середнього у 4-х осіб (20%) і низький у 2 учнів (10%). Результати анкетування учнів мають наступний вигляд: 5 учнів (25%) – високий рівень словникового запасу, 4 учня (20%) – вище середнього, 5 учнів (25%) – середній рівень, 4 учня (20%) – нижче середнього та низький рівень мають 2 учня (10%).

Констатувальний етап дослідження дозволив зробити висновки про стан сформованості словникового запасу класу учнів 1-А класу: кількість уживаних іменників вище, ніж інших частин мови; є незначні труднощі в називанні прикметників та прийменників; учні 1-А класу краще оперують прикметниками, якщо в завданні використовується картковий матеріал.

Ефективність упровадження моделі словникового запасу учнів початкової школи підвищується шляхом використання Lego-технології. Робота з розвитку словникового запасу із застосуванням Lego-технології робить процес більш результативним. Учні сприймають урок як гру, яка викликає у них тільки позитивні емоції, привчає до уважності, посидючості, точного виконання інструкцій.

На контрольному етапі дослідження методика обстеження словникового запасу дітей О. Грибкової, Т. Безсонової виявила, що в середньому рівень сформованості активного словникового запасу становить 83%, що на 13% більше від попереднього показника. Щодо середнього рівня пасивного словника учнів початкової школи, то він становить 96%, тобто показник збільшився на 9 %.

Методика обстеження словникового запасу І. Смирнової показала, що середній рівень сформованості активного словника учнів 1-А класу підвищився на 9% (з 71% до 80%), а середній рівень сформованості пасивного словника підвищився на 8% (з 90% до 98%).

За методикою М. Поваляєвої, середній рівень розвитку активного словникового запасу учнів 1-А класу склав 80%, що на 11% більше, ніж результат констатувального етапу (з 69% до 80%). Середній рівень розвитку пасивного словника склав 97%, що вище на 10%, ніж результат констатувального етапу (з 87% до 97%).

Анкетування батьків та учнів показало, що словниковий запас учнів 1-А класу став ширшим: учні успішніше спілкуються з оточуючими, сміливіше висловлюють свою точку зору, вступають в діалог, правильно підбирають слова в бесіді, менше хвилюються тощо. Використання Lego-технології дозволяє не тільки розширити словниковий запас учнів, а й навчити їх використовувати отримані знання не тільки в навчанні, але і в повсякденному спілкуванні.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне та практичне дослідження проблеми розвитку словникового запасу учнів початкової школи, що знайшло відображення в теоретико-методологічному обґрунтуванні й експериментальній перевірці моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Проведене дослідження дало змогу сформулювати наступні висновки.

1. Відповідно до *першого завдання* дослідження на основі аналізу науково-педагогічних джерел розкрито дефінітивну характеристику поняттєвого апарату дослідження, а саме розглянуто поняття «мовлення», «розвиток мовлення», «словниковий запас», «діяльнісний підхід».

Визначено, що «словниковий запас учнів» це одна із найважливіших навчальних навичок, що формується та використовується в освітньому процесі, він входить до структури навчально-пізнавальної діяльності та присутній в навчальних діях, що виконуються за допомогою певної системи операцій. Виявлено, що словниковий запас учнів початкової школи характеризується наступними показниками: розвиток уяви, конструктивне мислення, бажання досліджувати, винаходити та експериментувати, а також фактори впливу на формування словникового запасу молодших школярів на засадах компетентнісного підходу.

Доведено, що чим ширшим є словниковий запас учня, тим вищий рівень його загального розвитку і ґрунтовніші у нього знання, адже в кожному слові закладено результати пізнавальної діяльності особистості.

2. У межах розв'язання *другого завдання* дослідження з'ясовано, що сучасний стан розвитку словникового запасу учнів початкової школи характеризується деякою однобічністю (невизначеністю, повторенням тих самих слів). Визначено, що обсяг активного словника учня початкової школи

збільшується поступово: у 5 років він складає 2072 слів; у 5,5 років – 2289; у 6 років – 2589, у 7 років – 3500-4000 слів.

Опираючись на наукові дані щодо співвідношення слів різних лексико-граматичних категорій у словниковому запасі учнів початкових класів, виявлено, що, наприклад, дієслів та іменників у словниковому запасі учнів орієнтовно порівну (близько 42%), а прикметники складають тільки 3-4% їх словника. Натомість іменники абстрактного характеру складають тільки 1% від основної кількості слів цієї частини мови. Слід зазначити, що конкретністю значення вирізняються і дієслова, що вживаються школярами у висловлюваннях (напр., стан природи, положення людини в просторі тощо).

3. Реалізуючи *третє завдання* дослідження було з'ясовано специфіку втілення Lego-технології у початкових класах НУШ, а саме визначено основні переваги при використанні Lego для розвитку словника учнів: мовленнєва робота із конструктором Lego сприймається як гра; Lego сприяє розкриттю особистої індивідуальності учня та вдосконаленню міжособистісного спілкування; Lego конструювання позитивно впливає на навчання грамоти, корекцію звуковимови; під час навчання із Lego не обов'язково зберігати статичну сидячу позу, модель можна розмістити і на підлозі; Lego моделі завжди виходять привабливими та яскравими, не залежно від конструкційних здібностей учнів, що сприймається ними як успіх

Доведено, що упровадження Lego технології в освітній процес значно покращує роботу над розвитком мовлення зокрема, над стимулюванням словникового запасу учнів початкової школи. Досвід використання Lego показує, що ця особлива форма навчання під час проведення мовних уроків підвищує інтерес учнів до предмету, збільшує мотивацію останніх до процесу навчання.

4. Відповідно до *четвертого завдання* дослідження було розроблено та теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології, що включала наступні складові: організаційна - мета, завдання і зміст освітньої

діяльності; формувальна – реалізація сформульованих у рамках організаційної складової компонентів через реалізацію принципів освітнього процесу, та використання технології Lego як методу розвитку словникового запасу учнів початкової школи; контрольно-результативна, що своєю ціллю має оцінку підсумків та результатів розвитку словника учнів початкової школи.

Для перевірки ефективності запропонованої моделі, було здійснено педагогічний експеримент, що проводився на базі ЗОШ №10 м. Суми. У цьому експерименті взяли участь учні 1-А класу в кількості 20 осіб, вік учнів – 7-8 років. У процесі дослідження були використані методики: спостереження та опитування; діагностичні методики оцінки рівня сформованості словникового запасу у молодших школярів, підібрані відповідно до особливостей розвитку учнів вікової групи: методика обстеження словникового запасу учнів О. Грибкової, Т. Безсонової; методика обстеження словникового запасу учнів І. Смирнової; методика вивчення словникового запасу учнів М. Поваляєвої.

Констатувальний етап дослідження дозволив зробити висновки, що: кількість уживаних іменників вище, ніж інших частин мови; є незначні труднощі в називанні прикметників та прийменників; учні 1-А класу краще оперують прикметниками, якщо в завданні використовується картковий матеріал.

На формувальному етапі було упроваджено модель розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

Результати контрольного етапу: за методикою обстеження словникового запасу учнів О. Грибкової, Т. Безсонової виявила, що в середньому рівень сформованості активного словникового запасу збільшився на 13% (з 70% до 83%), рівень пасивного словника на 9% (87% з до 96%); за методикою обстеження словникового запасу І. Смирнової показав, що середній рівень сформованості активного словника учнів 1-А класу підвищився на 9% (з 71% до 80%), а середній рівень сформованості пасивного словника підвищився на 8% (з 90% до 98%); за методикою М. Поваляєвої - середній рівень розвитку активного словникового запасу підвищився на 11%, відповідно пасивного на 10%.

Анкетування батьків та учнів показало, що словниковий запас учнів 1-А класу став ширшим: учні успішніше спілкуються з оточуючими, сміливіше висловлюють свою точку зору, вступають в діалог, правильно підбирають слова в бесіді, менше хвилюються тощо. Використання Lego-технології дозволяє не тільки розширити словниковий запас учнів, а й навчити їх використовувати отримані знання не тільки в навчанні, але і в повсякденному спілкуванні.

Отже, ефективність моделі розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології була доведена.

Проведене дослідження не претендує на повне і всебічне розкриття всіх аспектів проблематики дослідження. Перспективний напрямок для майбутніх наукових розвідок вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для батьків щодо розвитку словникового запасу учнів початкової школи засобами Lego-технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алехнович О.І. Розвиток мовленнєвої творчості дітей старшого дошкільного віку з використанням модифікованої методики сприймання зображеного на картині органами чуттів. URL: <http://crd5.sadok.zt.ua/rozhvytok-movlennyevoyi-tvorchosti-ditej-starshogo-doshkilnogo-viku-z-vykorystannyam-modyfikovanoyi-metodyky-spryjmannya-zobrazhenogo-na-kartyni-organamy-chuttiv/>
2. Бабкіна Н.В. Психологічна готовність до шкільного навчання *Початкова школа*. К, 2008.
3. Бадер В.І. Васирина С.В. Редагування як засіб розвитку мовлення. *Початкова школа*. 2011. № 8. С. 24–27.
4. Бадя О.Р. Використання 6 цеглинок LEGO на уроках англійської мови для розвитку творчих здібностей. URL.: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-6-ceglinok-lego-na-urokah-angliysko-movi-dlya-rozvitku-tvorchih-zdibnostey-210999.html>
5. Бакка Т., Гольщяпова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т., Шкребець О. Медіа грамотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / за редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. 2017. 197 с.
6. Балдина Н.А., Козлов Б.І., Майоров А.А., Шимановський В.Г., Шугуров Л.М. *Техніка навколо нас: наук.-поп. вид. для дітей* / Іл. М.О. Дмитрієва. М.: ЗАТ «РОСМЕН-ПРЕС», 2005. 144 с.
7. Бедер С.О., Драгунова Є.А. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2018. С. 194–197.
8. Бібік Н.М. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.

9. Білопольська Н.Л. Психологічна діагностика дітей. Вікова психологія. М., 2014. 345 с.
10. Бондаренко Т.Г. Включение ЛЕГО-конструирования в образовательный процесс. *Пачаткова школа*. 2012. № 1. С. 3–5.
11. Бондаренко Т.Г., Івінська С.С. ЛЕГО-технологія в початкових класах. Початкове навчання. 2011. № 3. С. 22.
12. Бондаренко Т.Г., Полюховіч С.Л., Івінська С.С. Дайте дитинству дозріти... Включення ЛЕГО конструювання в освітній процес. *Початкова школа*. 2012. № 1. С. 3–5.
13. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: посібник. К.: Ред. загально пед. газ., 2004. 26 с.
14. Варяхова Т. Зразкові конспекти з конструювання з використанням конструктора ЛЕГО. *Дошкільне виховання*. № 2. ,2009. С. 48-50.
15. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
16. Використання гри для активізації навчально-виховного процесу: посіб. для студ. пед. вузу та викладачів / Уклад.: Мішкурова В. Ф.; Пашенко М. І. К.: Наук. світ, 2001. С. 43 - 47.
17. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Либідь, 2005. 400 с.
18. Вправи з ЛЕГО у початковій школі (НУШ) URL: <https://vseosvita.ua/library/vpravi-z-lego-u-pocatkovij-skoli-nus-125123.html>.
19. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 2016. 480 с.
20. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк.: Кн. для учителя. 3 вид. Москва: Просвещение, 1991. 93с.
21. Городиська Н.О. Розвиваємо мовлення з допомогою LEGO-конструктора. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-dla-vihovateliv-rozvivamo-movlenna-z-lego-262128.html>.

22. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation. 2018. 44 с.
23. Давидов В.В. Проблеми розвиваючого навчання: досвід вчителів початкових класів. К. 2009.
24. Зажарська Г. П. Навчання мовлення дітей молодшого шкільного віку на уроках читання/ Г. П. Зажарська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. - 2018. - № 3 (137), квітень. С. 49-58.
25. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: Колективна монографія / За ред. В. Моляко, О. Музики. – Житомир: Рута, 2006. 320 с.
26. Івашко С. В. Збагачення словника дітей дошкільного віку народознавчою лексикою. Ніжин, 2019. 86 с.
27. Ковальська Т.Г. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи шляхом впровадження LEGO-технології. *Компетентнісне спрямування дошкільної та початкової освіти в умовах нової української школи*. URL:: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/349/343>
28. Корнієнко С. Розвиваємо зв'язне мовлення дошкільників із LEGO. URL: http://blogkluchik.blogspot.com/2018/02/lego_14.html
29. Кошелєв О. Л., Грицай С. М. Компетентнісний потенціал legoeducation у початковій школі. Молодий вчений. 2017. № 9.2 (49.2). С. 5–8.
30. Крохмальна Г.І., Герич Х.Т. Психолого-педагогічні засади роботи над збагаченням лексичного запасу молодших школярів на уроці української мови *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 70-73.
31. Лапін А.В. «Корекція розвитку» (Лего-конструювання) : Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. 48 с. URL: <http://www.mon.gov.ua/>

32. Лимар Ю., Демченко О., Турчина І. Використання філософського діалогу у формуванні навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16. Т. 1. С. 110–114.
33. Лимар Ю.М., Чекан Ю.М. Нові професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 15. Т. 2. С. 82–85.
34. Логачевська С.П. Логачевська Т.А., Комар О.А. Математика: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2019. 128 с.
35. Луців С. Система словникової роботи на уроках української мови як передумова інтелектуального зростання учнів початкових класів *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С. 479-486.
36. Методичні рекомендації щодо використання мультимедійного навчального комплексу з української мови з теми «Активізація словникового запасу молодших школярів. URL: <https://ru.calameo.com/read/0010080862642e5aed841>
37. Мовчан Н.А. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку методом Sandplay: магістер. робота; науковий керівник В. Г. Бутенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 93 с.
38. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник / уклад. Л. В. Іщенко. Умань : ПП «Жовтий», 2013. 138 с.
39. Новопашина Ю. А. Використання LEGO на уроках. Блог учителя початкових класів. URL: <https://znz20novopashen> (дата звернення: 23.06.2021).
40. Палазова І.М. Використання LEGO - технологій в освітньому просторі Нової Української Школи (практичний досвід). 17 с.
41. Паркер Р., Томсен Б. С. Діяльнісний підхід у школі. Біла книга. Дослідження інтегрованих педагогік, що ґрунтуються на ігровому підході та сприяють всебічному розвитку дітей початкової школи. Березень 2019. 75 с.
42. Петегірич О.М., Петегірич Л.П. Використання LEGO технології у вихованні учнів початкової школи. Освіта.ua. 2016. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/51011/.

43. Петровчук Т.В. Використання методики компетентнісного навчання «Шість цеглинок» на уроках математики. Сарни. 2020. 39 с.
44. Рома О.Ю. Гра по-новому, навчання по-іншому : методичний посібник. Київ : the LEGO Foundation, 2018. 44 с.
45. Свириденко Г.В., Фефілова Т.В. Lego-конструювання як засіб розвитку креативності учнів початкових класів на уроках математики. *Молодий вчений*. №(4), 2020. С. 165-168.
46. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. К.: Міленіум, 2006. 344 с.
47. Сірант Н.П. Впровадження методики LEGO в освітній простір нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 71, Т. 1, 2020 р. С. 172-175.
48. Сойко І. М. Робота над збагаченням словникового запасу молодших школярів на уроках української мови *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2017. Вип. 1. С. 150-156.
49. Столітня А. Робота над словом на уроках літературного читання Електронний ресурс. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25879/1/%D0%A1%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F.doc.pdf>
50. Формування навички читати: метод. рекомендації щодо використ. посібн. «Вчуся читати». Кн. 1. Джежелей О. В. та ін. Харків: Ранок, 2002. 96 с.
51. Фрідман Е. В. LEGO конструювання в дитячому садку: посібник для педагогів М.: Сфера, 2011. 345 с.
52. Хорошковська О. Розвиток українського мовлення молодших школярів *Початкова школа*. 1997. № 8. С. 14 – 16.
53. Шайдурова Н. В. Розвиток дитини в конструктивній діяльності: довідковий посібник. М. «ТЦ Сфера», 2008.
54. Шандрук С. Творчість як употужнення здібностей особистості *Психологія і суспільство*. 2015. № 3. С. 86-91.
55. Шелест Н. Особливості застосування мультимедійних засобів у процесі формування зв'язного мовлення учнів початкової школи *Вісник*

психології і соціальної педагогіки: зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін.-т, Ін-т психології і соціальної педагогіки. Вип. 9. К., 2013. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>

56. Шість цеглинок в освітньому просторі школи: методичний посібник / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation. 2018. 32 с.

57. Якін П.А. Конструювання з ЛЕГО в початковій школі *Початкова освіта*. К., 2017. С.13-19.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика обстеження словникового запасу О. Грибкової та Т. Безсонової

Ця методика дослідження словникового запасу складається із тестів на дослідження активного і пасивного словника. Завдання мають ускладнені елементи для найбільш точної оцінки дитячих вмінь.

Вправи на виявлення об'єму активного (пасивного) словникового запасу:

Рівень складності А.

Завдання 1. Розгляньте картинки та назвіть, що на них зображено (де зображено):

Лялька, ведмедик, м'яч, машина, піраміда; книга, зошит, ручка, олівець, лінійка; тарілка, чашка, кухоль, чайник, ложка.

Оцінка: всього 15 картинок, максимальна кількість балів - 26.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 2. Послухай та відгадай, про який предмет йде мова.

Круглий, зелений, а якщо розрізати – червоний, солодкий.

Покрито пір'ям, літає.

Оцінка: дві спроби, максимальна кількість балів - 26.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Рівень складності Б.

Завдання 1. Розгляньте картинки та назвіть, що на них зображено (де зображено).

Лікоть, коліно, долоня, вії, брови; вікно, підвіконня, рама, скло; город, редиска, кабачок, петрушка, буряк.

Оцінка: всього 15 картинок, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 2. Послухай та відгадай, про який предмет йде мова.

М'які меблі, на яких люди відпочивають сидячи.

Будівля, де люди дивляться вистави.

Оцінка: дві спроби, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Рівень складності В.

Завдання 1. Розгляньте картинки та назвіть, що на них зображено (де зображено..).

Краєвид, торшер, клубок, погони, клумба, пам'ятник, ополоник, табуретка, вітрина, хвіртка.

Оцінка: всього 10 картинок, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 2. Послухай та відгадай, про який предмет йде мова.

Що більше з неї береш, то більше стає.

Що з землі легко піднімеш, та далеко не закинеш?

Оцінка: дві спроби, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Методика обстеження словникового запасу І. Смирнові

Методика обстеження словникового запасу дітей І. Смирнові складається із двох блоків:

1. розуміння і вживання слів номінативного лексичного значення;
2. виявлення стану структурного аспекту лексичних значень слів.

Перший блок містить 5 завдань.

Завдання 1. Стан номінативного словника.

Назвати предметні картинки за темами:

- іграшки (потяг, барабан, машинка, лялька, кубики, пірамідка),
- одяг (сорочка, спідниця, шкарпетки, штани, футболка, куртка),
- взуття (черевики, кросівки, чоботи, туфлі, тапки, босоніжки),
- меблі (ліжко, стіл, шафа, крісло, трюмо, диван),
- посуд (каструля, кухоль, чайник, сковорідка, тарілка, склянка),
- овочі (огірок, помідор, капуста, цибуля, буряк, баклажан),
- фрукти (груша, виноград, апельсин, яблуко, банан, ананас),
- транспорт (вертоліт, літак, корабель, автобус, вантажівка, поїзд)
- тварини (корова, тигр, папуга, ведмідь, черепаха, собака).

Оцінка: всього 9 спроб по 5 предметів, максимальна кількість балів – 26.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 2. Стан дієслівного словника.

Назвіть, хто, як переміщається або в якому стані знаходиться згідно із картинками: корабель – пливе, птах – летить, змія – повзе, людина – йде, спортсмен – біжить, дівчинка – стрибає, кішка – спить, дядько – засмагає, тітка – сидить, хлопчик – сердиться, дитина – плаче, дитина – сміється, дівчинка –

читає, дівчинка – вмивається, бабуся – п'є, хлопчик – пише, хлопчик – миє, тітка – гладить, співак – співає, художник – малює, продавець – продає, лікар – лікує, кухар – готує, будівельник – будує.

Оцінка: всього 24 спроби,

максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 3. Стан атрибутивного словника.

1. Якісні прикметники. Подивіться на картинки та дайте відповідь на запитання логопеда: якийбудинок? (великий, маленький), якеколо? (синє, червоне), яка гиря? (важка), якакулька? (легка);

2. Відносні прикметники. Подивіться на картинки та дайте відповідь на запитання логопеда: «Сік із апельсина. Значить він який? (апельсиновий), «Варення з полуниці. Воно яке? (Полуничне), «Кораблик з паперу. Він який? (паперовий), «Людина з пластиліну. Яка вона? (Пластилінова), «Буратіно з дерева. Він який? (Дерев'яний), «Скло зі скла. Яке воно? (скляне).

3. Присвійні прикметники. Подивіться на картинки та дайте відповідь на запитання логопеда: «Бабуся читає книгу. Тобто чия книга?» (Бабусі), «Хвіст у ворони. Він чий? (Воронячий), «Вуха у ведмедя. Вони чії? (ведмежі), «Сумка у мами. Сумка чия? (Мамина).

Оцінка: всього 17 спроб, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 4. Словник чисельників.

1) Кількісні. Подивіться на картинку та порахуйте, скільки зображено дітей (один, два, три.....).

2) Порядкові. Подивіться на картинку та порахуйтедітей по порядку (перший, другий, третій....).

Оцінка: всього 2 спроби, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 5. Словник прийменників.

Подивіться на картинки та дайте відповідь, де знаходиться папуга (у клітці, на клітці, над кліткою, під кліткою, біля клітки, за кліткою, заходить у клітку, виходить із клітки, виглядає з-за клітки, ходить по клітці, летить від клітки, підлітає до клітки).

Оцінка: всього 12 спроб, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Розглянемо другий блок завдань.

Лексичні парадигми:

Завдання 1. Антонімія. Подивіться на картинки та дайте відповідь на запитання логопеда: «Тут хлопцеві жарко, а тут.... (холодно). Цей будинок ... (великий), а цей (маленький), тут чоловік з дому (виходить), а тут... (заходить), з цього боку вікно... (чисте), а з цього... (брудне), чай... (гарячий), а морозиво... (холодне).

Оцінка: всього 6 спроб, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 2. Синонімія. Подивіться на картинки та дайте відповідь на запитання хто, що і як пересувається: спортсмен біжить, поїзд мчить, мотоцикліст їде, кінь скаче; ялинка ошатна, дівчинка красива, букет святковий, вулиця прикрашена.

Оцінка: всього 8 проб, максимальна кількість балів - 2б.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Завдання 3. Частина – ціле.

Слід подивитися на картинки та дати відповідь на питання логопеда: «Від чого рукав?» (від сукні), кермо - автомобіля, гудзик - пальто, лист - дерева, сторінка - книги, вікно - будинку, плита - кухні.

Оцінка: всього 7 спроб, максимальна кількість балів - 26.,

2 бали - правильне виконання,

1 бал - виконує пошук за допомогою логопеда,

0 балів - відмова від виконання або далека словесна заміна.

Після виконання всіх завдань, спрямованих на виявлення словника, підраховується сумарна оцінка. Найвища оцінка – 170 балів, відповідає високому рівню; 98 - 141 балів- середній; менше 98 балів - низькому рівню розвитку словникового запасу учня.

Методика вивчення словникового запасу М. Поваляєвої

Згідно із цією методикою, для виявлення словникового запасу учнів, зокрема, здатності дітей швидко підбирати найточніше слово та вживати узагальнюючі слова, використовують 4 завдання.

Завдання № 1. Класифікація понять.

Матеріал: 30 картинок із зображенням тварин, одягу, іграшок, фруктів, овочів, транспорту.

Педагог називає поняття, об'єднує кілька картинок та просить учня дати докладне визначення поняття та відібрати відповідні картинки. Наприклад, підібрати картинки із зображенням тварин.

У кожному завданні підраховується кількість правильно відібраних картинок, кожен вірний вибір оцінюється 1 балом. Неправильний вибір оцінюється в 0 балів.

Вища оцінка – 30 балів.

Завдання №2. Підбір антонімів.

Проводиться у вигляді гри «Скажи навпаки».

Дитині пропонується підібрати до названого слова протилежне за значенням. Усього пропонують 10 слів (наприклад: сумний-веселий, старий-молодий, тонкий-товстий, боязкий-сміливий, високо-низько, далеко-близько, сміятися-плакати, бігти-стояти, розмовляти-мовчати).

Вища оцінка – 10 балів.

Завдання №3. Підбір синонімів.

Проводиться у вигляді гри «Скажи інакше».

Дитині пропонується підібрати до названого слова, близьке за значенням. Усього пропонують 10 слів (наприклад: похмурий, веселий, старий, великий, боязкий; йти, бігти, розмовляти, сміятися, плакати).

Вища оцінка – 10 балів.

Завдання №4. Підбір визначень.

Проводиться у вигляді гри акторів-професіоналів у слова.

Дитині пропонується вгадати до названого слова якнайбільше визначень. Пропонується 5 слів: м'яч, яблуко, дерево, собака, людина. (Наприклад: дерево. Яке воно? Як про нього сказати ще? Яким воно може бути?).

Вища оцінка – 10 балів.

За підсумком виконання 4 завдань підраховується сумарна оцінка. Вища оцінка – 60 балів, відповідає високому рівню розвитку словника; 35-50 балів – середньому; менше 35 балів – низькому рівню.

«Анкета для батьків та учнів»

Анкета для батьків:

1. Прізвище, ім'я дитини _____
 - П.І.Б. батька чи матері _____
 2. Дата народження дитини _____
 3. Чи звертаєте ви увагу на мовлення вашої дитини? _____
 4. Як Ви вважаєте, чи відповідає словниковий розвиток вашої дитини віковій нормі? (так, ні, не знаю) _____
 5. Чи знайомі ви з нормами словникового розвитку вашої дитини (норми розвитку запасу слів дітей 7 років) (так, ні) _____
 6. Чи проводите Ви зі своєю дитиною роботу щодо вдосконалення її словника? У чому вона полягає? _____
 7. Як ви вважаєте, хто має займатися розвитком словника дитини? (батьки, вихователі, вчителі, логопед) _____
 8. Чи проводилося раніше логопедичне обстеження вашої дитини? _____
 9. Чи знайомі Ви з результатами логопедичного обстеження (діагноз; чи розумієте ви, що означає цей діагноз)? _____
 10. Чи проводилися заняття з логопедом (з якого віку, скільки часу, результати занять) ? _____
 11. Чи читаєте ви своїй дитині казки, вірші, оповідання? _____
 12. Чи любить слухати дитина, коли їй читають? _____
 13. Після читання оповідання чи казки чи може дитина її розповісти? _____
 14. Як Ви вважаєте, ваша дитина є товариською? _____
 15. Чи виникають у вашої дитини проблеми в спілкуванні з однолітками? _____
-

16. Чи обговорюєте разом телепередачі, мультфільми, фільми, книжки, події? _____

17. Ваші питання та пропозиції _____

Дата _____

Підпис: _____

Дякуємо за співпрацю!

Анкета для дітей:

Прізвище, ім'я дитини _____

1. Який шкільний предмет ваш улюблений? _____
2. Чи любите ви слухати, коли вам читають казки, вірші чи оповідання? _____
3. Які твори є вашими улюбленими? _____
4. Чи можете після читання оповідання чи казки її розповісти? _____
5. Чи любите ви предметно-тактильні розвиваючі ігри? _____
6. Чи легко вам знаходити спільну мову із однолітками? _____
7. Чи вважаєте ви себе товаришким? Чи багато у вас друзів? _____
8. Чи легко вам висловлювати свою думку? _____
9. Чи обговорюєте разом з батьками чи друзями телепередачі, мультфільми, фільми, книжки, події? _____

Дата _____

Підпис: _____

Дякуємо за співпрацю!